

Rita Augustauskaite
Berkan Demir

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2021

“ELI TAVALLAAN MÄ OLEN NYT PERHEEN HUOLTAJA” YKSIN ALAIKÄISENÄ SUOMEEN TULLEIDEN NUORTEN KOKEMUKSIA PER- HEENYHDISTÄMISESTÄ

TIIVISTELMÄ

Rita Augustauskaite, Berkan Demir
57 s., 2 liitettä
Kevät 2021
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö 2021

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Helsingin kaupungin Toivolanmäen perheryhmäkodista itsenäistyneiden yli 18-vuotiaiden perheenkokoajanuorten kokemuksia perheenyhdistämisestä teemahaastattelun avulla. Teemoina oli perheenyhdistämisen jälkeinen nuorten arki, koulunkäynti sekä kokemukset tuesta ja palveluista pääkaupunkiseudulla. Opinnäytetyö suoritettiin yhteistyössä Helsingin maahanmuuttoyksikön jälkihuollon sekä Toivolanmäen perheryhmäkodin kanssa.

Opinnäytetyön tutkimusaineisto on koottu laadullisen tutkimuksen menetelmin. Joulukuussa 2020 toteutettuihin teemahaastatteluihin osallistui kaksi Helsingin maahanmuuttoyksikön asiakkaana olevaa nuorta, jotka olivat saaneet perheensä tai perheenjäsenensä Suomeen. Haastatteluista koostettu aineisto analysoitiin ja tutkimustulokset esitettiin teemoittain.

Tutkimustulosten mukaan perheenyhdistämisen jälkeinen arki oli sujuvaa ja siihen vaikutti maailman koronatilanne. Perheryhmäkodin kehittämishankkeen ohjaus ja tuki koettiin tärkeänä perheenjäsenten alkuvaiheen kotoutumisen ja nuoren oman jaksamisen kannalta. Itsenäinen elämä sujui hyvin, mutta nuoret olivat selkeästi tuen ja ohjauksen tarpeessa.

Tukea ja apua nuoret kokivat saaneensa perheryhmäkodin ohjaajien lisäksi maahanmuuttoyksikön sosiaalityöstä, jälkihuollosta sekä kummiperheeltä. Kehittämisehdotuksista nuoret toivat esille tulkin käytön mahdollisuuden sekä enemmän tukea perheenyhdistämisprosessiin tai sen selkeyttämistä. Integraatio Suomalaiseen yhteiskuntaan oli alkanut positiivisesti, mutta vanhempien osalta se oli hidasta, ja siihen vaikutti luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä koronatilanne.

Asiasanat: Perheenyhdistäminen, Perheryhmäkoti, Yksin ilman huoltajaa Suomeen tulleet

ABSTRACT

Rita Augustauskaite, Berkan Demir
57 p., 2 appendices
Spring 2021
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

This thesis was conducted in co-operation with Toivolanmäki family group home and after-care services of the Helsinki Immigration Unit. The purpose of the thesis was to examine the experiences of youngsters about family reunification. The information about their experiences was investigated through interviews. All interviewees were 18 years old, from Helsinki and who started independent life after living in the Toivolanmäki family group home. Themes of the interview were the everyday life of youngsters before, during and after family reunification, their psychological wellbeing, schooling, experiences of support and services in the Helsinki metropolitan area.

The research material of the thesis was compiled using the methods of qualitative research. The semi-structured interviews were conducted in December 2020. The interviews were attended by two youngsters, who were clients of the Helsinki Immigration Unit and who had been united with their families or family members in Finland by family reunification. The material composed of the interviews was analysed and the results were presented thematically.

According to the results, everyday life and wellbeing of the youngsters after family reunification were better than before. The guidance and support of the Toivolanmäki family group home development project was considered to be very important for the early integration of family members and for the wellbeing of the youngsters. Although independent life was going well for the youngsters, they were still in need of support and guidance in everyday life.

In addition to the counsellors of the Toivolanmäki family group home, the young people felt that they had received support and help from the after-care of the Immigration Unit and from the sponsor family. Among proposals for the development of services, the youngsters mentioned the need of an interpreter when family members are using social and health services, and more support for the clarification of the family reunification process. Integration into Finnish society had begun positively, but for parents it was slow and it was affected by illiteracy and the COVID-19.

Keywords: Family reunification, Family group home, Unaccompanied minors

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA	8
2.1 Kotoutumista koskeva lainsäädäntö	8
2.2 Kotoutumisprosessi.....	9
3 ALAIKÄISET LAPSET JA NUORET TURVAPAIKANHAKIJANA	13
3.1 Turvapaikanhakija, pakkomuuttaja ja pakolainen	13
3.2 Perheenyhdistäminen	15
3.3 Yksin alaikäisenä tulleet nuoret	18
3.4 Yksin alaikäisenä tulleet nuoret aikaisemmissa tutkimuksissa	20
4 TOTEUTUS.....	23
4.1 Yhteistyötaho	23
4.2 Tarkoitus ja tavoitteet.....	25
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	26
4.4 Haastatteluiden toteutus	26
4.5 Aineiston hankinta ja analyysi.....	27
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
5.1 Arki ennen perheen Suomeen muuttoa	29
5.2 Arki perheryhmäkodissa perheen tai perheenjäsenen muutettua Suomeen	30
5.3 Arki perheen muutettua omaan asuntoon.....	30
5.4 Nuoren koulunkäynti perheen tai perheenjäsenen muutettua Suomeen	33
5.5 Nuoren kokemuksia tuesta ja palveluista.....	35
5.6 Nuorten kehittämissuhteet palveluista	39
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7 POHDINTA	46
7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	46
7.2 Ammatillinen kasvu.....	47
7.3 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämissuhteet.....	48

LÄHTEET	50
LIITE 1. HAASTATTELURUNKO.....	56
LIITE 2. SUOSTUMUS HAASTATELTAVALLE.....	57

1 JOHDANTO

Yli puolet maailman pakolaisista on lapsia. Turvapaikanhakijoiden joukossa on myös yksin, ilman huoltajaa liikkuvia lapsia ja nuoria. (Pakolaisneuvonta. Lapsi suojelua hakemassa). Maahanmuuttoviraston mukaan vuoden 2015 loppuun mennessä Suomeen on saapunut 3024 yksin tullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa (Fingeroos ym. 2016, 89). Vuoden 2020 helmikuun lopussa Suomi päätti vastaanottaa 175 turvapaikanhakijaa. Ensisijaisesti Suomi vastaanottaa ilman huoltajaa leireissä olevia alaikäisiä lapsia. Kesäkuussa tuli ensimmäinen 25 pakolaislapsen ryhmä ja toinen samankokoinen ryhmä tuli heinäkuussa. (Kinnunen 2020.)

Ilman huoltajaa Suomeen tulleet alaikäiset majoitetaan perheryhmäkotiin. Monien ilman huoltajaa tulleiden perheenjäsenet hakevat perheenyhdistämistä ja pitkän prosessin jälkeen saavat perhesiteen perusteella oleskeluluvan Suomeen. Kun perheenyhdistämisprosessi on toteutunut, oletamme, että yhtäältä nuoren perheen Suomeen tulo helpottaa ja kohottaa nuoren hyvinvointia, ja toisaalta nuoren suurentunut vastuu perheen asioiden hoitamisesta vaikuttaa hänen jaksamiseensa. Lisäksi niin sanottu eriaikainen kotoutuminen sekä odotetusta poikkeava, haastavaksi todettu arki voivat myös vaikuttaa koko perheen jaksamiseen. (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 12–21.) Sellaisessa elämänvaiheessa nuori tarvitsee paljon monipuolista tukea.

Yhteistyötahomme on Toivolanmäen perheryhmäkoti. Vuonna 2020 Toivolanmäen perheryhmäkodissa toteutetun kehittämishankkeen tehtävänä on ollut tukea nuorta ja hänen perhettään, joka on tullut Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Kehittämishankkeen palvelut on ollut suunnattu nuorten myöhemmin Suomeen tulleiden perheenjäsenten kotoutumiseen ja itsenäistymiseen.

Kohderyhmänämme ovat yksin alaikäisenä tulleet nuoret, jotka ovat jo täysi-ikäisiä. Toisena yhdistävänä tekijänä on elämäntilanne, jossa nuori on perheenkojoja ja on saanut perheensä maahanmuuttoviraston käsittelemän ja hyväksy-

män perheen yhdistämisen prosessin avulla Suomeen. Kolmantena yhdistävänä tekijänä on, että kyseiset nuoret ja heidän perheensä ovat Toivolanmäen kehittämishankkeen tai maahanmuuttoyksikön asiakkaina, eli heidän perheenjäsenensä asuu tai on asunut perheryhmäkodissa ennen itsenäistymistään.

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada teemahaastattelujen avulla tietoa yksin alaikäisenä tulleiden, perheen yhdistämisen kautta perheenjäsenensä Suomeen saaneiden nuorten kokemuksista siitä, miten heidän arkensa on muuttunut koulunkäynnin ja vapaa-ajan osalta perheen muutettua Suomeen. Haluamme selvittää, miten Toivolanmäen perheryhmäkodin kehittämishanke on auttanut heitä tässä elämänvaiheessa ja mitä apua he ovat saaneet muista tahoista.

Toivolanmäen perheryhmäkodin henkilökunnan on tarkoitus kehittää palvelun sisältöjä sekä arviointia koko kehittämishankkeen toteutusajankohtana. Haastatelluista saatu tieto on suuri hyöty Toivolanmäen perheryhmäkodin ja maahanmuuttoyksikön henkilöstölle sekä kehittämishankkeelle sen tavoitteiden, menetelmien ja sisällön kehittämiseksi. Meidän tutkimuksemme avulla toivomme tukea kehittämishankkeen tulevaisuutta ja löytää palvelukehittämisehdotuksia.

2 TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA

2.1 Kotoutumista koskeva lainsäädäntö

Ensimmäinen kotouttamista koskeva laki, laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (L493/1999), tuli voimaan vuonna 1999. Laki oli keskitetty humanitaariseen maahanmuuttoon ja työttömien maahanmuuttajien kotouttamiseen. Vuonna 2010 kotouttamistoimiin oikeutettujen maahanmuuttajien piiriä laajennettiin ja laissa otettiin huomioon työ- ja perheperusteisen maahanmuuton yleistymisen. Lain tavoitteena on “edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto.”

Toinen kotoutumista ohjaava laki on Laki kotoutumisen edistämisestä. Lain tarkoituksena on “tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken”. (L1386/2010.)

Maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyvä lainsäädäntö ja sen kehitystyö pohjautuvat Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, Euroopan unionin lainsäädäntöön sekä kansainvälisiin sopimuksiin, kuten Euroopan ihmisoikeussopimukseen, kidutuksen vastaiseen yleissopimukseen, lapsen oikeuksien sopimukseen ja Geneven pakolaissopimukseen (Kotoutuminen. Työn tueksi. Lainsäädäntö).

Kotoutumislain soveltamisalan ja soveltamisen kannalta on myös tärkeitä ulkomaalais-, yhdenvertaisuus-, kotikunta- ja työttömyysturvalakien säännöksiä. Palvelukohtainen lainsäädäntö on myös oleellinen vaikuttaja kotoutumiseen. (Kotoutuminen. Työn tueksi. Lainsäädäntö.)

2.2 Kotoutumisprosessi

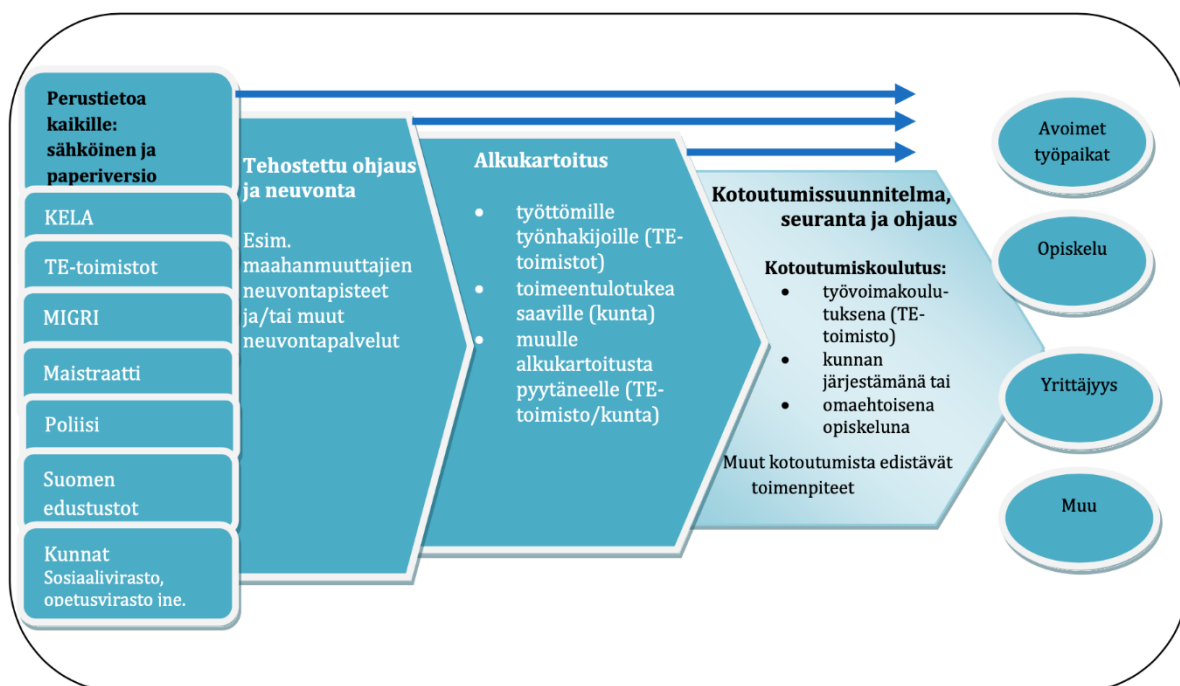
Suomessa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan integraatiota. Laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) kotoutumisella tarkoitetaan “maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. Laissa kotouttamisella tarkoitetaan “kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla”. (L 1386/2010.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan terveys ja hyvinvointi ovat tärkeä osa kotouttamisprosessia. Onnistunut kotoutuminen ja tunne osallisuudesta ehkäisevät maahanmuuttajien syrjäytymistä sekä kaventavat hyvinvointi- ja terveyseroja. Osallisuudella tarkoitetaan, että jokaisella on oikeus terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Sillä myös tarkoitetaan, että jokaisella pitäisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen ja osallisuus.)

Lain kotoutumisen edistämisestä mukaisesti ihmisen palvelutarpeita arvioidaan kokonaisuutena ja kotoutumisen suunnittelussa huomioidaan henkilön kielitaito, ammatillinen osaaminen, koulutustausta ja henkilökohtaiset tavoitteet. Lisäksi on huomioitava henkilön tausta, yksilöllinen tilanne, erityiset tarpeet ja niiden muutokset kesken kotoutumisprosessin. Kotoutumisprosessin aikana on myös tärkeä tukea ihmisen omaa motivaatiota ja aktiivisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen). Kotoutumisprosessissa maahanmuuttajan omalla motivaatiolla, sitoutumisella ja oma-toimisuudella on aina suuri merkitys. Kotoutumisprosessi yleensä on pitkäkestoinen ja jatkuva. Kotoutumisprosessi tapahtuu sekä kotoutumispalveluiden avulla että vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa arkipäivän tilanteissa, kuten päiväkodeissa, kouluissa, harrastustoiminnassa ja työpaikoilla. (Kotouttaminen. Työn tueksi. Kotoutumisen kaksisuuntaisuus.)

Lain kotoutumisen edistämisestä mukaisesti päävastuu kotouttamistoimenpiteistä on kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistoilla (L1386/2010). Kotoutumisprosessin onnistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä työvoima-, koulutus-, nuoriso-, asumis-, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä liikunta- ja kulttuuritahojen välillä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen). Kansalaisjärjestöt, mukaan lukien maahanmuuttajajärjestöt, täydentävät viranomaisten tarjottavia palveluita ja toimivat yhteistyökumppaneina kotoutumista tukevia palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa (Kotoutuminen. Työn tueksi. Kotoutumista edistävät toimenpiteet). Oheisessa kuviossa esitellään kotoutumista edistäviä palveluja.

YKSILÖLLISET KOTOUTUMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT

Kuvio 1. Yksilölliset kotoutumista edistävät palvelut (Kotoutuminen. Työn tueksi. Maahanmuuttajien palvelut lyhyesti)

Laissa kotoutumisen edistämisestä säädetään kotoutumista tukevista ja edistävästä toimenpiteistä ja palveluista. Kotoutumisalkuvaiheen toimenpiteisiin kuuluvat alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma. Kotoutumissuunnitelmien ja alkukartoitusten teosta vastaavat TE-toimisto. Alkukartoituksella tarkoitetaan toimenpi-

dekokonaisuutta, jonka avulla arvioidaan alustavasti maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä kielikoulutuksen ja muiden kotoutumista edistävien palvelujen ja toimenpiteiden tarve. Alkukartoituksen tarkoituksena on myös saada selville maahanmuuttajan aikaisempi koulutus, työhistoria, kielitaito sekä muut seikat, jotka vaikuttavat työllistymiseen ja kotoutumiseen. (Kotoutuminen. Työn tueksi. Kotoutumista edistävät toimenpiteet.)

Kotoutumissuunnitelman avulla tuetaan maahanmuuttajan pääsyä yhteiskunnan yhdenvertaiseksi jäseneksi erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Lain kotoutumisen edistämisestä mukaisesti kotoutumissuunnitelmassa kartoitetaan palveluita, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja. Tarkoituksena on myös edistää maahanmuuttajan mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumissuunnitelmassa voidaan myös sopia maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon sekä perusopetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävästä toimenpiteistä. (L1386/2010.)

Kotoutumisprosessi on yksilöllinen ja jokainen maahanmuuttaja tarvitsee eri määrän aikaa ja tukipalveluita kotoutumiseen. Erityisesti maahantulon olosuhteet vaikuttavat koko kotoutumisprosessin etenemiseen. Kotoutuminen on monimutkainen prosessi, joka koostuu erilaisista samanaikaisista prosesseista. (Lyytinen 2019, 324.)

Tutkimuksessa Primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa korostetaan, että perheestä erossaolo ja perheenyhdistämiseen liittyvät vaikeudet ovat tärkeimmät pakolaisten kotoutumista vaikeuttavia tekijöitä. Perheestään erossa asuvilla maahanmuuttajilla on merkittäviä työllistymisvaikeuksia sekä ongelmia koulutukseen osallistumisessa, koska huoli perheenjäsenistä vaikeuttaa keskittymistä ja kielen oppimista. Perheen läsnäolo ja sen tuki ovat keskeisiä kotoutumisprosessia edistäviä tekijöitä. Perheenyhdistämisellä on positiivinen vaikutus maahanmuuttajien kotoutumiseen sekä alkuvaiheessa että myö-

hemmin. Maahanmuuttajilla, joiden perhe asui Suomessa, oli useammin työpaikka, itse arvioitu kielitaito oli parempi ja he kokivat vähemmän yksinäisyyttä kuin ne, joiden perhe asui muualla. (Rask ym. 2016, 275–285.)

FinMonik tutkimuksen mukaan työllistyminen toimii tärkeinä kotoutumista edistävänä ja hyvinvointia tukevana voimavarana. Noin puolet kaikista FinMonik tutkimukseen osallistuneista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä oli kokenut puutteellisen kielitaidon estäneen tai vaikeuttaneen työelämäänsä osallistumista, joten suomen tai ruotsin kielen taito voidaan nähdä kotoutumisen ytimenä. (Kuusio ym 2020, 41–49, 80.)

3 ALAIKÄISET LAPSET JA NUORET TURVAPAIKANHAKIJANA

3.1 Turvapaikanhakija, pakkomuuttaja ja pakolainen

Lyytinen (2019) kertoo Suomen pakolaisuuden ja turvapaikanhaun moninaisuutta tarkastelevassa kirjassaan pakkomuuton kolmesta eri tyypistä. Pakkomuuttajista osa on maan sisäisiä pakolaisia, jotka joutuvat muuttamaan maan sisällä esimerkiksi luonnonkatastrofin takia. Moninaiseen pakkomuuttajien ryhmään kuuluvat esimerkiksi ihmiskaupan uhrit, ja kansainvälisiä pakkomuuttajia ovat taas esimerkiksi turvapaikanhakijat tai muut kansainvälistä suojelua saavat. Niin sanottu nykyajan pakkomuutto liittyy kuitenkin vahvasti pitkittyneisiin konflikteihin. (Lyytinen 2019, 17.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka on saapunut vieraaseen maahan tarkoitukseen hakea oleskeluoikeutta ja turvaa eli pakolaisasemaa (Maahanmuuttovirasto. Palvelut. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat). Pakolaisella viitataan henkilöön, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Maahanmuuttovirasto määrittelee pakolaiseksi henkilöä, joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on joko kykenemätön tai pelosta johtuen haluton turvautumaan sanotun maan suojaan. (Lyytinen 2019, 18.)

Vuonna 2015 koko maailman pakkomuuttajien, pakolaisten, määrä nousi suuremmaksi kuin koskaan sitten toisen maailmansodan. UNCHR:n eli YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun tilastojen mukaan heitä oli ympäri maailmaa noin 65,3 miljoonaa ja luku kasvoi vauhdilla aina vuoteen 2017 saakka. Noin puolet näistä pakolaisista on alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. (UNCHR 2015, 2.) Pakolaisten määrä on lisääntynyt ja tätä nousua on selitetty sotilaallisten konfliktien eskaloitumisella, josta on seurannut turvattomuuden lisääntymistä lähtöalueilla (Lyytinen 2019, 118).

Suurin osa pakolaisista on paennut kotimaan rajojen sisällä, ja osa heistä on jäänyt etsimään turvaa kehittyvistä maista. Osa potentiaalisista pakkomuuttajista ei

ole edes kykeneviä muuttamaan. (Lyytinen 2019, 17–18.) Syinä tähän on voinut olla esimerkiksi köyhyys, ikä ja heikentynyt terveys.

Suomessa Maahanmuuttovirasto vastaa vastaanottokeskusten toiminnasta. Turvapaikanhakijoiden tarvitsemat sosiaali- ja terveystalvelut järjestetään vastaanottokeskuksessa. (Maahanmuuttoviraston kotisivut. Tietopankki. Vastaanottokeskukset.)

Turvapaikkahakemuksia käsittelevän ja vastaanottojärjestelmää ylläpitävän, maahanmuuttoviraston mukaan vuoden 2019 aikana turvapaikanhakijoita on tullut melko vähän, ja vuoden 2015 jälkeen määrä on ollut laskussa (Maahanmuuttovirasto. Tilastot. Päätökset).

Sotien, konfliktien ja kriisien ennustaminen on kuitenkin vaikeaa, joten tulevaisuudessa Suomesta turvapaikkaa hakevien määrää ei voida ennustaa kovin pitkälle (Lähteenmäki 2013, 8). Uusimpien UNCHR:n tietojen mukaan Kreikassa vastaanottokeskuksissa on lähes 2000 alaikäistä yksin ilman huoltajaa Kreikkaan tullutta turvapaikanhakijaa. Lisäksi tietojen mukaan koko Kreikan alueella heitä on 5 300. (UNHCR. UNHCR calls for decisive action to end alarming conditions on Aegean islands.)

Suomi on maahanmuuttoviraston tiedotteen (27.4.2020) mukaan päättänyt ottaa vastaan 175 erityisen haavoittuvassa asemassa olevaa, Afganistanista ja Syyriasta turvattomuutta paenneita alaikäisiä yksin ilman huoltajaa olevia lapsia ja yksinhuoltajaperheitä Välimeren alueelta. Maahanmuuttovirasto on ryhtynyt toimenpiteisiin siirrettävien alaikäisten ja yksinhuoltajien vastaanoton sujuvoittamiseksi esimerkiksi laajentamalla valtakunnallisesti vastaanottokeskuspaikkoja sekä suunnittelee uuden ryhmäkodin perustamista. (Maahanmuuttovirasto. Ajankohtaista. Maahanmuuttovirasto valmistautuu Välimeren alueelta siirrettävien alaikäisten vastaanottoon – vastaanottoaikoja lisätään.)

3.2 Perheenyhdistäminen

Perheenyhdistämisiin liittyy sekä kansainväliset sopimukset ja säädökset että kotimainen lainsäädäntö. Perheenyhdistämisiin liittyy YK:n Kansalaisyhteisöoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälisen yleissopimuksen 17 artikla, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus, EU:n Neuvoston perheenyhdistämisdirektiivi 2003/96/EY, Suomen Perustuslaki ja Ulkomaalaislaki. Ulkomaalaislaissa säädetään muun muassa oikeudet perheenyhdistämisestä ja oleskelulupaprosessiin liittyvistä määräyksistä.

Perheenyhdistäminen on prosessi, jossa Suomessa asuva henkilö hakee oleskelulupaa yhdelle tai useammalle perheenjäsenelleen (Fingerroos, Tapaninen & Tiilikainen 2016, 66). Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan ulkomaalaiselle perhesiteen perusteella myönnettyä oleskelulupaa. Perheenyhdistämistä voi hakea esimerkiksi Suomen kansalaisen ulkomaalainen puoliso, Suomessa työskentelevän tai opiskelevan ulkomaalaisen perheenjäsen tai Suomeen pakolaisena saapuneen perheenjäsen. Suomessa asuvaa perheenjäsentä, jonka kanssa perhe-elämää on tarkoitus viettää, kutsutaan perheenkokoajaksi. (Sisäministeriö. Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka. Perheenyhdistäminen). Perheenkokoaja voi olla entinen turvapaikanhakija, joka on saapunut Suomeen, ilmoittautunut turvapaikanhakijaksi ja saanut oleskeluluvan. Oleskelulupa on edellytys koko prosessin aloittamiselle. (Fingerroos ym. 2016, 66.)

Oleskelulupahakemuksen perhesiteen perusteella hakijan on haettava itse, eli perheenkokoaja ei voi hakea oleskelulupaa hakijan puolesta. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että hakija viettää perhe-elämää perheenkokoajan kanssa. (Sisäministeriö. Maahanmuutto ja turvapaikkapolitiikka. Perheenyhdistäminen.) Kuka tahansa sukulainen ei voi olla perheenkokoaja, perheenjäsenet on määritelty ulkomaalaislaissa (Maahanmuuttovirasto. Oleskelulupa. Perheenjäsenen luokse Suomeen).

Ulkomaalaislain mukaan Suomen kansalaisen ja muun kuin EU-kansalaisen ulkomaalaisen henkilön perheenjäseniä ovat aviopuoliso, rekisteröity parisuhdekumppani, avopuoliso, alle 18-vuotiaan lapsen huoltaja ja lapsi. Ulkomaalaislain

mukaan oleskeluluvan myöntäminen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on alaikäinen sinä päivänä, jolloin perheenjäsenen oleskelulupahakemus ratkaistaan. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että perheenkokoajalla on oleskelulupa jo asian vireilletulopäivänä. (L 301/2004.)

Maahanmuuttovirasto käsittelee perheenyhdistämishakemuksia ja neuvoo niihin liittyvissä kysymyksissä. Maahanmuuttoviraston kotisivuilta löytyy tarkemmin ohjeita hakemukseen ja sen edellytyksiin. Suomessa perheenkokoajalta muun muassa edellytetään, että hän turvaa hakemuksessa mainittujen perheenjäsentensä toimeentuloa muutoin kuin yhteiskunnan maksamilla etuuksilla, kuten esimerkiksi palkkatuloilla (Maahanmuuttovirasto. Luvat ja kansalaisuus. Toimeentuloedellytykset). Turvapaikan saaneen perheenjäseneltä ei edellytetä turvattua toimeentuloa tietyin ehdoin.

Toisena poikkeuksena toimeentulotuen edellytykselle on tilanne, jossa oleskelulupa myönnetään Suomeen yksin tulleen alaikäisen lapsen ulkomailla olevalle, alaikäiselle sisarukselle. Tällöinkin edellytyksenä on, että sisarukset ovat lähtömaassa asuneet yhdessä ja heidän vanhempansa eivät ole elossa tai heidän olinpaikkansa on tuntematon. Tämänlaisessa tapauksessa toimeentulotukiedellytystä ei siis sovelleta. (Pakolaisneuvonta. Asiantuntijajärjestö. Tietoa pakolais- ja ulkomaalaisoikeudesta. Lapsi suojelua hakemassa.)

Monet tutkimukset painottavat perheen merkitystä yksilön mielenterveyden kannalta ja vastaavasti varoittavat perheestä erossaolon ikävistä vaikutuksista yksilön mielenterveyteen. Perheestä erossaolo tarkoittaa usein maahanmuuttajalle huolen kantamista konfliktin keskellä elävästä perheenjäsenestä. Myös kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että ilman perheenjäseniään muuttaneilla pakolaisilla on jatkuva huoli kotimaansa turvattomiin oloihin jääneistä perheenjäsenistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurien moninaisuus. Perheenyhdistäminen.)

Suomessa oikeus perhe-elämään on turvattu sekä laissa että kansainvälisissä sopimuksissa, joihin Suomi on sitoutunut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen

mukaan Suomi on kuitenkin tiukentanut viime vuosina perheenyhdistämisen kriteerejä monin tavoin. Näillä kiristyksillä on tutkimusten mukaan vakavia sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia seuraamuksia sekä pakolaisille että heidän perheilleen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurien moninaisuus. Perheenyhdistäminen.)

Lakeja ja käytäntöjä on useiden hallitusten toimesta kiristetty 2010-luvulla ja niistä viimeisimmät ovat astuneet voimaan vuonna 2016. Lakia on näin ollen tullut tiukkaan, minkä seurauksena yksin tulleiden lasten perheenjäsenille on asiantuntijajärjestön, pakolaisneuvonnan, mukaan tehty valtaosin kielteisiä päätöksiä. Perheenjäsenen saaminen Suomeen on ollut äärimmäisen vaikeaa. (Pakolaisneuvonta. Asiantuntijajärjestö. Tietoa pakolais- ja ulkomaalaisoikeudesta. Lapsi suojelua hakemassa.)

Kotouttamisen seudullisten ja alueellisten verkostojen vahvistaminen 2009 hankkeen raportista tulee ilmi, että toteutuneissa perheenyhdistämisissä perheen muutettua Suomeen niin sanottu perheenjäsenten eriaikainen ja erilainen kotoutuminen saattaa aiheuttaa sekä kulttuurisia että sukupolvisidonnaisia ristiriitoja, joiden seurauksena voi ilmetä esimerkiksi ongelmia koulunkäynnissä tai jopa avioeroja tai perheväkivalta- ja lastensuojelutilanteita (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 21).

Alkuvaiheessa kotoutumisen tärkeät elementit, kuten uuden yhteiskunnan arvo maailma, roolit, normit ja tavat tulevat tutuksi usein perheenjäsenille epätasaisesti. Tämä voi tarkoittaa sitä, että perheen sisäinen dynamiikka muuttuu nopeasti ja voimakkaasti. (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 21). Usein lapset ja nuoret kotoutuvat uuteen yhteiskuntaan nopeasti esimerkiksi koulun kautta, jolloin samanaikaisesti vanhemmat voivat jäädä täysin eristyksiin yhteiskunnasta. Tämä puolestaan voi aiheuttaa konflikteja perheenjäsenten välille; perheen yhtenäisyys järkkyy. (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 21.)

3.3 Yksin alaikäisenä tulleet nuoret

Sekä globaali että EU-tasolla tapahtuva pakkomuuttajien liikehdintä on heijastanut myös Suomeen (Lyytinen 2019, 19) tarkoittaen sitä, että vuoden 2015 niin sanotun Euroopan pakolaiskriisin aikana turvapaikanhakijoiden määrä oli ennennäkemättömän suuri myös Suomeen saapuvien pakkomuuttajien osalta (Maahanmuuttovirasto, tilastot). Tällöin myös yksin alaikäisinä Suomeen ilman huoltajia tulleiden lasten ja nuorten määrä lisääntyi räjähdysmäisesti. Edeltävänä vuonna heitä oli noin 100, vuonna 2015 Suomeen saapui yli 3000 alaikäistä yksin ilman huoltajaa (Maahanmuuttoviraston kotisivut. Tilastot). Alaikäisenä yksintulleella turvapaikanhakijalla tarkoitetaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin, jotka ovat saapuneet ilman vanhempiaan tai muita virallisia huoltajiaan toiseen maahan hakemaan turvapaikkaa (Mustonen 2011, 7).

Sekä muualle Eurooppaan että Suomeen ilman huoltajaa päätyneiden lasten ja nuorten kotimaasta lähdön yleisimpiä syitä ovat aseellisten konfliktien ja vainon lisäksi kaoottiset tilanteet, kunniaväkivalta, pakolaisleirien turvattomuus ja lasten kidutus. Muita taustalta löytyviä syitä voi myös olla perheen hajoaminen, vanhempien kuolema, koulutusmahdollisuuksien puute sekä etnisen syntyperän takia kärsiminen. (Mikkonen 2011, 80.)

Suomeen yksin ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tarinat ja taustat ovat siis hyvin erilaisia, mutta yhtenäistä niille on se, että he ovat saapuneet maista, jotka ovat poliittisesti epävakaita ja joiden turvallisuustilanne on heikko (Mustonen 2011, 7). Näitä kriiseistä ja konflikteista kärsiviä maita ovat viime vuosina olleet erityisesti Somalia, Afganistan ja Irak (Laitinen 2011, 122). Toiseksi yksin ilman huoltajaa tulleiden lapsilla ja nuorilla on yhteistä se, että he ovat menettäneet vanhempansa, huoltajansa tai muita perheenjäseniään tai joutuneet eroon heistä. Heillä on usein takanaan pitkä, usein vaarallinen matka, jolle he ovat lähteneet hakeakseen turvaa. (Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalle Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Pakolaisneuvonta 2010, 5.)

Tulijoista enemmistö on yleensä poikia, koska he saattavat olla kotimaassaan suuremmissa vaarassa kuin tytöt (Helander & Mikkonen 2002, 33). Toinen syy tähän voi olla se, että lähtömaissa ajatellaan, että tyttöihin voi kohdistua matkalla erityisiä riskejä sukupuolensa vuoksi (Mustonen & Alanko 2011, 13).

Ilman perhettään turvapaikkaa hakevan lapsen kohdalla maahanmuuttovirasto selvittää ensin, voiko lapsi saada kansainvälistä suojelua. Koska lapset ja nuoret, erityisesti yksin tulleet, ovat sekä Suomen lain että lukuisten asiantuntijoiden silmissä haavoittuvassa asemassa, maahanmuuttovirasto ottaa sen huomioon ja tutkii heidän tilannettaan päätöksenteossa erityisen tarkoin. Vaikka alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijoiden kansainvälistä suojelua koskevat hakemukset käsitellään samassa prosessissa kuin aikuistenkin, alaikäisten hakemukset käsitellään kiireellisesti ja päätöksenteossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun, hänen kehitykseensä ja terveyteensä (L 301/2014). Joissakin tapauksissa kansainvälistä suojelua ei voida myöntää, mutta tällöin alaikäinen saa usein oleskeluluvan yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella (Maahanmuuttovirasto. Ajankohtaista. Migri vastaa: Voiko yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija jäädä maahan täysi-ikäisenä? 2019).

Turvapaikkahakemuksen jätettyään ilman huoltajaa tullut nuori tai lapsi sijoitetaan turvapaikkaprosessin ajaksi ryhmäkoteihin, tukiasuntoihin tai yksityismajoitukseen. Kun lapsi tai nuori saa maahanmuuttoviraston myöntämän oleskeluluvan, on hänelle järjestettävä hoiva, huolenpito ja kasvatus perheryhmäkodissa, tukiasunnossa, tuetussa asumisessa tai yksityismajoituksessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat.)

Laki kotoutumisen edistämisestä sisältää säädöksen sekä yksin ilman huoltajaa tulleiden jälkihuollosta että perheryhmäkodista (L 1386/2010). Perheryhmäkodissa nuoret ja lapset asuvat siihen saakka, kunnes täyttävät 18, jolloin he itsenäistyvät eli muuttavat usein omaan asuntoon (Henkilökohtainen tiedonanto 2019). Tällöin nuori ei jää täysin ilman erityistä tukea ja tukiverkostoa, vaan yksin alaikäisenä tulleilla nuorilla on oikeus kotouttamislain mukaiseen, lastensuojelulakiin rinnastettavaan jälkihuoltoon (L1386/2010).

Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön alaisena toimiva jälkihuolto on kotoutumislain mukainen ja tarkoitettu Helsingissä kuntapaikan saaneille, 18-21-vuotiaille nuorille, jotka odottavat maahanmuuttovirastolla käsittelyssä olevaa turvapaikkaprosessiaan. Tietyin ehdoin palvelun piiriin voi siirtyä myös alle 18-vuotiaana. Jälkihuollon tärkeimpänä tehtävänä on tukea yksin alaikäisenä tulleiden nuorten itsenäistymistä sekä kotoutumista Helsingissä. (Henkilökohtainen tiedonanto 2019.)

Jälkihuollon erityinen tuki on näille nuorille erittäin tärkeää uuteen kulttuuriin ja maahan integroitumisen kannalta, sillä nuoruudessaan tai matkalla Suomeen traumaattisia kokemuksia lähes poikkeuksetta yksintulleet nuoret ovat kokeneet lapsuudessaan. Niistä kokemuksista toipuminen voi kestää pitkään. Laitisen mukaan valitettavasti kuitenkin edes lastensuojelulain mukainen jälkihuolto-oikeus ei välttämättä takaa ja turvaa nuorille varsinaista tukea vaan enemmänkin puitteet asua ja elää. (Laitinen 2011, 123.)

3.4 Yksin alaikäisenä tulleet nuoret aikaisemmissa tutkimuksissa

Ilman huoltajaa Suomeen tulleet turvapaikkaa hakevat lapset ovat erityinen ja vähän tutkittu ulkomaalaisryhmä. Tutkimuksia löytyy jonkin verran. Useimmat tutkimukset liittyvät turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Tutkimuksessa, joissa tutkitaan miten trauma- ja eroamiskokemukset vaikuttavat pakolaisten mielenterveyteen, keskitytään kahteen käsitteisiin: menetykseen ja posttraumaattiseen reaktioon (posttraumatic reaction). Näitä kahta ilmiötä ei voida tutkia rinnakkain ja että, kun ne tapahtuvat yhdessä, erottaminen perheestä ja trauma yhdistää pahentaa toisiaan. Pakolaisille, joilla on traumaattisia kokemuksia, erottaminen perheestä voi toimia pysyvänä linkkinä sietämättömään menneisyyteen. Se voi vaikuttaa pakolaisten sopeuttamiseen elämään uudessa maassa ja jopa tuhota heidän toivonsa. (Rousseau, Mekki-Berrada & Moreau 2001.)

Trauma and Extended Separation from Family among Latin American and African Refugees in Montreal (Rousseau, Mekki-Berrada & Moreau 2001) artikkelin

mukaan suurin osa pakolaisista on kärsinyt maanpaon traumasta ja perheestä erottamisesta, mutta vähän tiedetään näiden kahden kokemuksen vaikutuksista toisiinsa. Perheiden, jotka ovat kokeneet radikaaliin muutokseen kuten maahanmuuttoon, on sopeuduttava muutokseen ja koettava tarjota perheenjäsenilleen jatkuvuuden tunne huolimatta perheyksikön sisäisistä ja ulkoisista paineista. Tutkimukseen osallistui 113 pakolaista Latinalaisesta Amerikasta ja Afrikasta. Latinalaisen Amerikan ja Afrikan tutkimushenkilöt olivat samanikäisiä. (Rousseau, Mekki-Berrada & Moreau 2001, 40–43.)

Henkilökohtaiset traumakokemukset riippuvat tutkimushenkilön alkuperämaasta. Vaikka suurin osa sekä Latinalaisesta Amerikasta että Afrikasta tutkimushenkilöistä ilmoitti olevansa ahdistelun tai uhkauksien uhreja tai väkivallan tekojen todistajia, afrikkalaiset ilmoittivat enemmän vankeus- tai kidutustapauksia. Afrikkalaiset ilmoittivat Latinalaisten enemmän perheeseen liittyviä traumoja: perheen jäsenten kuolemanrangaistuksia tai katoamisia. (Rousseau ym. 2001, 44–57)

Tutkimuksessa Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana korostetaan, että ilman huoltajaa Suomeen tulleet turvapaikkaa hakevat lapset ovat erityinen ja vähän tutkittu ulkomaalaistenryhmä. Vuonna 2014 turvapaikkaa haki 196 alaikäistä. Suurin osa näistä lapsista tulee alueilta, joissa on aseellisia konflikteja, kuten Somaliasta, Afganistanista ja Irakista. Osa niistä lapsista on menettänyt huoltajansa tai joutunut heistä eroon lähdettyään pakomatkalta. Ilman huoltajaa tulleet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. (Kauko 2015, 35–36.)

Tutkimuksen mukaan tyypillisimmillään ja intensiteetiltään vahvimpana lasten yksinäisyys liittyy perheen poissaoloon. Uusi ja vieras kulttuuri myös lisää yksinäisyyttä. Monet lapset kertovat, että perhe on edelleen koko ajan mielessä riippumatta siitä, onko perheenjäseniin yhteyttä tai edes tietoa perheenjäsenten asuinpaikasta. Toinen kuvattu yksinäisyyskokemus on yksinäisyys osana arkipäivän tapahtumattomuutta. Yksinäisyys kuvataan tavallisena, väliaikaisena ja ohimenevänä. Se liittyy arkipäivän ajoittaiseen tylsyyteen ja kavereiden puutteeseen tai poissaoloon. Lasten kuvausten perusteella tapahtumattomuuteen ja tylsyyteen

liittyvä yksinäisyys ei ole niin haavoittava kokemus kuin perheen poissaoloon liittyvä yksinäisyys. (Kauko 2015, 37–42.)

4 TOTEUTUS

4.1 Yhteistyötaho

Tässä luvussa kerromme lyhyesti yhteistyötahoistamme, Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksiköstä sekä Toivolanmäen perheryhmäkodista, joiden asiakkuudessa haastateltavamme tulevat olemaan. Lisäksi tässä luvussa kerromme Toivolanmäen perheryhmäkodin kehittämishankkeesta.

Maahanmuuttoyksikön tehtävänä on järjestää Helsingissä pysyvästi asuville pakolaisille sekä heihin rinnastettaville maahanmuuttajille sosiaalipalveluja, jotka ohjaavat ja edistävät kotoutumista. Maahanmuuttoyksikkö toimii myös asiantuntijana maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä. (Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystyö. Maahanmuuttajien tuet ja palvelut. Maahanmuuttoyksikkö.)

Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikkö vastaa Helsingissä asuvien pakolaisten sekä heihin rinnastettavien maahanmuuttajien kotoutumista tukevista sosiaalipalveluista ja toimii asiantuntijana kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä (Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystyö. Maahanmuuttajien tuet ja palvelut. Maahanmuuttoyksikkö).

Kotouttamislain mukaan kunta sopii Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön perustamisesta sekä toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta (L 1386/2010). ELY-keskukset hoitavat alueellisesti maahanmuuttoon, kotouttamiseen ja hyviin etnisiin suhteisiin liittyviä tehtäviä (Kotouttaminen. Työn tueksi. ELY-keskuksen tehtävät). Maahanmuuttoviraston tiedotteen mukaan Suomessa on tällä hetkellä toiminnassa viisi alaikäisyksikköä, yhteensä 90 paikkaa (Maahanmuuttovirasto. Ajankoh-taista).

Toivolanmäen perheryhmäkoti on jaettu kolmeen eri osastoon, ja ne sijaitsevat kahdessa eri rakennuksessa: yhdessä rakennuksessa Kalliola ja Kuusela, toisessa Lehtola. Toivolanmäen perheryhmäkodissa yhteensä on 35 paikkaa. Nuoret ovat muuttaneet perheryhmäkotiin pääsääntöisesti 16-17 -vuotiaina ja he asuvat perheryhmäkodissa 18 vuoden ikään asti, minkä jälkeen oman asunnon saatuaan ja itsenäistyttyään siirtyvät maahanmuuttoyksikön jälkihuollon asiakkaiksi. Yksi perheryhmäkodin tärkeä tavoite on valmistaa nuoria itsenäiseen elämään Helsingissä. Henkilökunta vastaa kokonaisvaltaisesti nuorten arjesta, asumisesta, kasvatuksesta ja ohjauksesta. Ohjaajat ottavat huomioon ohjaustyössä kunkin nuoren omat yksilölliset tarpeet. (Henkilökohtainen tiedoksianto, 2019.)

Toivolanmäen toteuttava kehittämishanke on saanut alkunsa Helsingin Toivolanmäen perheryhmäkodin työntekijöiden huolesta ja havainnoista. Havaintojen mukaan osa yksin alaikäisenä tulleista nuorista, jotka ovat jo täyttäneet 18 vuotta, itsenäistyneet ja ovat jälkihuollon asiakkaita, tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta. Vaikka nuoret ovat saaneet jälkihuollon ohjausta ja tukea, apua on haettu huolestuttavan usein perheryhmäkodista. (Henkilökohtainen tiedoksianto, 2019.)

Taustalla on työntekijöiden havainto, että osalla nuorista itsenäinen asuminen ei ole syystä tai toisesta sujunut tai että he tarvitsevat erityistä tukea siihen. Toinen huolta herättänyt ryhmä ovat nuoret, jotka ovat saaneet perheensä Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Tämä johtuu esimerkiksi nuoren roolin muuttumisesta liian vastuulliseksi perheen tultua Suomeen, jolloin esimerkiksi koulunkäynti on vaarassa heikentyä tai jopa keskeytyä. (Henkilökohtainen tiedoksianto, 2019.)

Kehittämishanke sisältää kolme eri palvelumuotoa. Näitä ovat nuoren perheryhmäkodin yhteydessä toteutettava tuetun asumisen palvelu, kotiin annettavan tuetun asumisen palvelu sekä sosiaalinen kuntoutus perheille perheryhmäkodin tiloissa. Kehittämishankkeen toteutusympäristönä toimivat siis Toivolanmäen perheryhmäkodin tilat. Suomeen tultuaan nuoren, eli perheenkokoajan, perhe majoitetaan suoraan perheryhmäkodin tiloihin, joissa on perheiden tilanteesta ja koosta riippuen mahdollisuus majoittaa samanaikaisesti 2–4 perhettä kolmessa eri rakennuksessa. Lisäksi tavoitteena on, että sosiaalisen kuntoutuksen jakso kestäisi yhden kuukauden, kuitenkin siihen saakka, kunnes perhe saa asunnon

ja perheenjäsenten tiedot ja taidot riittävät turvalliseen, itsenäiseen asumiseen. (Palvelukuvaus, Helsingin kaupunki.)

Palveluun ohjautuvat perheet pääsääntöisesti Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön sosiaalityöntekijän päätöksellä, joka vastaa perheen palvelujen koordinoinnista ja palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä sekä kotoutumissuunnitelman laatimisesta. (Palvelukuvaus, Helsingin kaupunki.)

4.2 Tarkoitus ja tavoitteet

Toivolanmäen perheryhmäkodin henkilökunnan on tarkoitus kehittää palvelun sisältöjä sekä arviointia koko kehittämishankkeen toteutusajankohtana. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkimuksessa saatujen tietojen avulla tukea Toivolanmäen perheryhmäkodin kehittämishankkeen tulevaisuutta ja löytää palvelukehittämisehdotuksia. Opinnäytetyömme tilaajina toimivat Helsingissä toimiva Toivolanmäen perheryhmäkoti.

Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena on saada teemahaastattelujen avulla tietoa yksin alaikäisenä tulleiden, perheenyhdistämisen kautta perheenjäsenensä Suomeen saaneiden jo täysi-ikäisten nuorten kokemuksista perheenyhdistämisen prosessista ja siitä, miten heidän arkensa on muuttunut esimerkiksi koulunkäynnin ja vapaa-ajan osalta perheen muutettua Suomeen. Haluamme myös selvittää, miltä tahoilta nuori kokee saaneensa tukea ja apua elämäntilanteeseensa. Tutkimuksessa saatujen tietojen avulla Toivolanmäen perheryhmäkoti voi kehittää palveluita kohderyhmällemme ja tällä tavalla edistää heidän hyvinvointia.

Perehdyttyämme aiheemme kokonaisuuteen työmme tutkimuskysymyksiksi on muotoutunut yhteensä kolme eri kysymystä. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat: Minkälaista nuoren arki on perheenyhdistämisen odotusvaiheessa? Minkälaista nuoren arki on perheenyhdistämisen jälkeen, miten arki ja jaksaminen ovat muuttuneet? Minkälaista tukea nuori on saanut ja miten näitä tukia voisi kehittää?

4.3 Tutkimusmenetelmä

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jonka ominaispiirteisiin kuuluu, että haastateltavat ihmiset ovat kokeneet jonkin saman tilanteen. Haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Teemahaastattelu on yksi esimerkki sovelletusta puolistrukturoidusta haastattelusta. Tämä haastattelun muoto antaa mahdollisuuden haastattelijan ja haastateltavan väliselle monipuoliselle vuorovaikutukselle. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä siinä aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut aihepiirit, teemat, ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutaankin joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20–25.)

Teemahaastattelun aihe on ennakkoon määritelty, mutta aiheen esittämisellä ei ole tiukkaa järjestystä. Teemahaastattelussa kysymysrunko toimii lähinnä haastattelijan muistilistana, joka voi joustaa tilanteiden mukaan. Teemahaastattelun valmisteleminen vaatii paljon aiheeseen perehtymistä tutkimustavoitteen mukaisesti ja haastateltavien tilanteen tuntemista. Teemahaastattelussa on tärkeää sisältö- ja tilanneanalyysi. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset valitaan tutkittavaan aiheeseen perehtymisen pohjalta. Tutkimukseen osallistuvia valitaan sellaisia ihmisiä, joilta arvellaan parhaiten saatavan aineistoa kiinnostuksen kohteena olevista asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20–25.)

Laadimme teemahaastattelurungon (Liite 1). Laatimamme haastattelun teemat ovat tulleet esille Toivolanmäen perheryhmäkodin kehittämishankkeesta ja aiemmin tehdyistä tutkimuksista.

4.4 Haastatteluiden toteutus

Haastateltavat rekrytoitiin yhteyshenkilömme toimesta. Kutsut haastatteluamme sisälsivät tietoa tutkimuksesta, haastattelun ajankohdasta ja toteutuspaikasta. Kutsut sisälsivät myös suostumusasiakirjan haastateltaville.

Haastattelut toteutettiin Helsingin maahanmuuttoyksikön jälkihuollon toimistolla, joka on keskeisellä sijainnilla ja joka oli nuorille tuttu paikka entuudestaan. Tämä oli plussaa, sillä nuorten oli helppo löytää perille. Haastattelujen kesto oli keskimäärin tunti. Haastattelujen aluksi kerroimme opinnäytetyöstämme ja lyhyesti tutkimuskysymyksestämme. Tämän jälkeen esitimme nuoren tilannetta ja taustaa kartoittavia kysymyksiä, jotta hahmottaisimme nuoren tilanteen paremmin.

Oletuksenamme oli, että kun toisessa tilanteessa nuoren perhe saa sosiaalisen kuntoutuksen muodossa kotoutumistukea ympäri vuorokauden perheryhmäkodin ohjaajilta, toisessa tilanteessa nuori on enemmän omillaan ja saa kuitenkin jälkihuollosta tukea. Toteutimme kaksi haastattelua, sillä haastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, sekä toisena syynä on ollut maailman pahe-neva koronatilanne, joka on hidastanut ja vaikeuttanut jo valmiiksi vaikeaa perheenyhdistämisprosessia sekä haastattelutilaisuuden järjestämistä.

Haastattelemiemme nuorten suomenkielitaidot vaihtelivat. Yhtäältä olimme sitä mieltä, että emme mielellämme käyttäisi tulkkia, sillä se hankaloittaa vuorovaikutusta huomattavasti. Toisaalta koska nuorten kielitaito vaihtelee, tulimme siihen tulokseen, että käytämme tulkkia huomioimalla nuoren oma toive tulkin käytöstä. Ensimmäinen haastateltavamme kertoikin kysyttäessä, että hän toivoo tulkkia. Toinen nuori taas kertoi, että kokee pärjäävänsä hyvin eikä tulkkia tarvittaisi. Koska omaamme hyvin vahvaa kokemusta maahanmuuttajien sekä turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelystä, osasimme käyttää selkokieltä haastattelukysymyksissä.

4.5 Aineiston hankinta ja analyysi

Tutkimuksemme aineistona ovat perheenyhdistämiseen liittyvät tutkimukset, Toivolanmäestä saadut dokumentit ja meidän toteutetut teemahaastattelut. Aineiston analyysimenetelmänä käytimme laadullisen aineiston analyysia. Laadullisen analyysin avulla tutustuimme aineiston sisältöön, saimme vastauksia tutkimus-

tehtävään ja näin varmistimme tutkimuksemme luotettavuuden. Meidän määritelty tutkimuskysymykset ovat toimineet suuntaviittoina analyysissä. Niiden avulla olemme tehneet aineiston järjestelyä ja sen pohtimista.

Haastatteluaineistomme koostuu kahdesta teemahaastattelusta. Haastateltavat olivat alaikäisenä yksintulleita maahanmuuttajanuoria, jotka ovat saaneet perheenjäsenensä Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Haastattelujen kysymykset oli teemoitettu, joten haastattelut etenisivät sujuvasti ja samalla haastatteli-joille olisi helppoa ohjata haastatteluprosessin. Haastattelujen toteutuksissa oli sekä teemahaastattelun että avoimen haastattelun piirteitä.

Teemahaastatteluainestoa litteroimme tekstimuotoiseksi mahdollisimman sanatarkasti ja jokainen haastattelu oli kirjoitettu puhtaaksi mahdollisimman pian sen tekemisen jälkeen. Litteroinnilla tarkoitetaan nauhoitetun puhemuotoisen aineiston tai tutkimukseen osallistuneiden vastaajien omalla käsialallaan kirjoittamien tekstien puhtaaksi kirjoittamista. (Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Litterointi.) Litteroidessa olemme järjestäneet aineistoa teemojen mukaan. Teemoittelu on luonteva etenemistapa teemahaastatteluaineiston analysoimisessa, joten olemme käyttäneet teemoittelun analyysimenetelmää (Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Teemoittelu). Kunkin teeman alle olemme koonneet haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan tai vaikka lyhyesti mainitaan tästä teemasta.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Arki ennen perheen Suomeen muuttoa

Haastattelut etenivät hyvin eri tavalla, sillä nuorten elämäntilanteet poikkesivat toisistaan, joten meidän täytyi soveltaa haastattelurungon kysymykset kuhunkin aiheeseen tarkentavasti. Haastatteluhetkellä toisella nuorella perheenyhdistämisen jälkeen Suomeen oli muuttanut useampi perheenjäsen, jotka asuivat hänen kanssaan samassa asunnossa, kun taas toisen nuoren yksi perheenjäsen asuu vielä Toivolanmäen perheryhmäkodissa. Lisäksi toisen nuoren perheen Suomeen muutosta on kulunut yli vuosi, kun taas toisen perheenjäsenen Suomeen muutosta on kulunut noin kaksi kuukautta. Toisen perheen kotoutuminen on siis jo edennyt, kun taas toisen perheenjäsenen kotoutumisvaihe on vasta aluillaan.

Molemmat haastatelluista nuorista olivat asuneet aiemmin Toivolanmäen perheryhmäkodissa ja itsenäistyneet sieltä omaan asuntoonsa täytettyään 18 vuotta. Nuoret asuivat omassa asunnossaan, kun heidän perheenjäsenensä oli muuttanut suomeen Toivolanmäen perheryhmäkotiin.

Mä asuin yksin joku kuus kuukautta omassa kodissa. Silloin oli arki vähän tylsää ja ei ollut mitään tekemistä eli viettää aikaa jonkun ihmisen kanssa.

Mulla oli vähän ongelma tossa unissa niin, ennen kun mun perhe muutti tänne alussa vähän vaikea. Mutta sen jälkeen, kun asuttiin omassa kämpässä, sitten tuli ihan normaali elämä.

Ennen heidän (perheen) tuloa oli stressaava, koska siellä (kotimaassa) tilanne ei ole hyvää. Tällä hetkellä on tosi iloinen ja kaikki on hyvin.

Odotusvaiheessa nuoret kuvailivat arkeaan yksinäiseksi ja stressaavaksi. He olivat odottaneet perheenyhdistämispäätöstä lähes vuoden. Toinen nuorista kertoi kokeneensa univaikeuksia. Hän kuvaili, että uniongelma jatkui vielä perheen muutettua Suomeen, mutta asioiden järjestyttyä ja arjen tasaannuttua uniongelma hävisi ajan myötä.

5.2 Arki perheryhmäkodissa perheen tai perheenjäsenen muutettua Suomeen

Nuoret kokivat helpotuksen tunnetta, kun perhe oli vihdoin muuttanut Suomeen Toivolanmäen perheryhmäkotiin. Alkuvaihe oli kuitenkin vielä stressaavaa ja kiireistä. Toinen nuorista kuvaili arjen perheryhmäkodissa sujuvaksi. Toinen nuorista kuvaili arjen muuttuneen ja perheen Suomeen muuton vaikuttaneen positiivisesti hänen mielenterveyteensä.

Mun perhe muutti suomeen ja sen jälkeen, kun asuimme Toivolanmäessä perheen kanssa useita kuukausia, täällä (perheryhmäkodissa) oli ohjaajat ja perhe. Me oltiin vähän, siis mä olin itse porukassa mukana eli ihmiset oli mukana kun puhuttiin jostain asioista. Muuttui (arki) aika paljon, se vaikutti ihan mieleen.

Toinen haastatelluista taas yhdisti tyytyväisyyden perusoikeuksien toteutumiseen; koulunkäynti ja turvallisuus tuottivat perheenjäsenelle tyytyväisyyden tunteen. Pohdimme, että rauhallisuudella nuori voi tarkoittaa turvallisuutta, arjen taantumista.

Veli on tosi tyytyväinen tilanteeseen. Veli on tyytyväinen, että nyt, kun tullut Suomeen voi käydä koulussa ja muuten on täällä rauhallinen elämä ja hänellä ei ollut siellä (kotimaassa) ketään ja nyt täällä (Suomessa) on kaksi veljeä.

5.3 Arki perheen muutettua omaan asuntoon

Huomioimme haastattelussa nuorten elämäntilanteita, joten sovelsimme haastattelurungon kysymykset kuhunkin tilanteeseen.

Toinen nuorista oli muuttanut perheryhmäkodista yhteiseen asuntoon, jossa asui yhdessä perheensä kanssa. Hän kuvaili perheryhmäkodista omaan asuntoon muuton jälkeistä arkeaan seuraavasti:

Kun Toivolasta muutettiin omaan asuntoon, (paikkaan x) joku pari kuukautta siis väliaikaisessa asunnossa, ei ollut huonekaluja tai jotain, me pärjättiin siellä pari kuukautta. Mä olin itse työssäoppimispaikalla, ja mun äidillä ja mun veljellä oli etäopetus verkon kautta. Sitten asioimassa, kun ei ollut mukana ohjaaja tai joku työntekijä, mutta silti mä sain (perheryhmäkodilta) ohjaajalta apua. Siis mä olin yhteydessä näihin, eli joku posti tai joku kirje tuli kelasta tai jostai muualta meille, jos olisi vaikea tai epäselvä, mä soitin (perheryhmäkotiin), että miten tää menee, mitä pitää tehdä. Sain heiltä apua.

Nuori kuvaili saaneensa apua perheryhmäkodin ohjaajilta vielä muuton jälkeenkin ja koki tämän tuen tärkeäksi. Palaamme tähän vielä luvussa 9.5, jossa tarkastelemme nuorten kokemuksia perheryhmäkodista.

Koronan vaikutukset näkyivät myös haastateltujen nuorten ja heidän perheenjäsentensä arjessa. Toisen nuoren perheenjäsen asuu siis edelleen Toivolamäen perheryhmäkodissa, jossa on koronasta johtuen vierailukiello. Tämä tarkoittaa, ettei nuori voi vierailla perheryhmäkodissa tapaamassa perheenjäsentään, vaan heidän täytyy tavata perheryhmäkodin ulkopuolella. Tämä nuori kuvaili viettävänsä ainakin viikonloput perheenjäsenensä kanssa. Ymmärsimme, että vierailukiello vaikeuttaa heidän tapaamistaan, mutta yhteisen ajan vietto haastateltavan nuoren omassa kodissa sekä ulkona on sujunut hyvin. Molemmat nuorista kokivat tärkeäksi yhteisen ajan sekä tekemisen perheenjäsentensä kanssa.

Arki ei siis ole tavanomaista koronasta johtuvien rajoitusten myötä esimerkiksi elokuvateattereiden ja urheiluhallien ollessa suljettu. Molemmat nuoret kuvailivatkin viettävänsä aikaa enimmäkseen kotona, mutta kokivat tärkeäksi säännöllisen ulkoilun ja yhteisen tekemisen. Nuoret kokivat tärkeäksi myös harrastuksen, vaikkakin korona oli hankaloittanut harrastamista.

Joo kyllä me siis vietettiin aika paljon kotona. Mutta kesällä oli vähän helpompi. Siis mä vuokrasin Helsingin kaupungilta vähän maata, siis puutarha missä kasvatettiin kasveja. Me tykätään tosta kiinalaissipulista ja kasvatettiin sitä ja muita kasvejakin. Ja sitten vietettiin kesällä aikaa siellä ulkona enemmän. Mutta nyt on vähän vaikea. Nyt on talvi niin, pimeätä, vietetään kotona. Mutta emme unohda ulkoilla. Säännöllisesti joka päivä ainakin joku tunti.

Toinen nuori kertoi toivovansa perheryhmäkodin ohjaajalta apua perheenjäsenen harrastustoimintaan ja kysyttäessä kertoi ohjaajan myös tukeneen perheenjäsentä harrastustoimintaan.

Ennen kun karanteeni alkanut, kävimme uimassa. Nyt olemme kotona, käymme kävelyllä ja kaupassa.

-Miten tärkeää harrastukset ovat sinulle?

Se on hyvin tärkeä. Teen 0,5-1t koulutehtäviä ja 3-4t menee harrastuksiin kuntosalilla tai liikuntahallissa. Se on tosi kivaa minulle ja minun sisarukselle, että voimme tehdä asioita yhdessä. Erityisesti sisarukselle on kivaa, kun hän ei osaa kieltä, hänellä ei ole kavereita, kun hän vasta äsken tullut tänne (Suomeen).

Minun sisarukseni haluaisi harrastaa parkouria, olisi hyvää, että ohjaaja auttaisi sen kanssa. Ja hän myös harkitsee peruskuntosaliin käyntiä.

-Onko ohjaaja tukenut tai auttanut sisaruksesi siinä?

Kyllä.

Toinen nuori taas muisteli arkeaan ennen koronarajoituksia ja pohti vapaa-ajanviettoaan. Hän toi esille asettavansa perheensä asioiden hoitamisen etusijalle, tarkoittaen esimerkiksi omien kavereidensa tapaamisen vähentämisen tai lykkäämisen.

Mä teen tässä vaiheessa niin että, mitä mulla on tärkeämpiä asioita, esimerkiksi joku kaveri soittaa, esimerkiksi kun mun perhe ei ollut täällä, mun kaveri soitti että tuu kauppakeskukseen ostamaan jotain. Silloin olen mennyt hänen kanssa mutta nyt hän soittaa että tuu, mä sanon että ei nyt, mutta joku viikonloppu mennään ostamaan. Eli vähän otan tärkeitä asioita ensin, ja sitten myöhemmin kavereita.

-Tuntuuko että vapaa aika riittää, esimerkiksi olla enemmän kavereidenkin kanssa. Riittääkö vapaa aikasi?

Nyt riittää kun mun perhe on kotona koronan takia.

-Entä ennen koronaa?

Ennen oli, tai mä voisin sanoa, että joskus oli ihan riittävästi aikaa viettää kavereiden kanssa, mutta ei ihan koko päivää tai koko viikonloppu. Mutta voisin viettää joku pari tuntia kaverin kanssa.

Hän koki siis vastuukseen hoitaa perheen asioita perheenjäsentensä kielitaidon puutteen vuoksi. Tarkastelemme seuraavaksi nuorten perheenjäsenten kielitaidon haasteiden yhteyden perheenkokoajanuorten arkeen.

Toinen nuorista pohti, että nuoremmat perheenjäsenet olivat oppineet nopeammin suomen kieltä. Hän koki kielitaidon haasteiden liittyvän äitinsä ikään sekä luku- ja kirjoitustaidottomuuteen. Nuori koki tämän vaikuttavan hänen omaan vapaa-aikaansa niin, että hän peruu omat, tärkeätkin menot, jotta hän osallistuisi äidille tärkeisiin tapaamisiin. Nuori kertoi olleen tapauksia, joissa tärkeissä äidille varatuissa tapaamisissa, jotka olivat esimerkiksi lääkärintapaamisia, ei ollut tulkkia paikalla. Tämän takia nuori koki, että lähtee äitinsä kanssa näihin tapaamisiin, koska ei voi olla varma, onko tapaamisella tulkkia. Hän kuitenkin toi esille, että sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan tapaamisilla on tulkki ollut paikalla aina.

-Koetko että olette saaneet tulkkia tapaamisiin kaupungin palveluissa?

Yleensä on, mutta esimerkiksi viime viikolla, kun äidillä oli hammaslääkäriaika, siellä ei ollut. Tän takia mä olen mukana, että aina mä varaudun, että etukäteen, että todennäköisesti ei ole tulkki. Sen takia mä menen mun äidin kanssa lääkäriin. Sossulla on aina.

Koska toisen nuoren perheenjäsen asui edelleen perheryhmäkodissa, hän toi esille, ettei koe perheenjäsenen kielitaidon haasteiden vaikuttaneen hänen vapaa-aikaansa. Nuori kertoi, ettei hän ollut hoitanut perheenjäsenensä asioita, koska perheryhmäkodin ohjaajat olivat auttaneet perheenjäsentä ja hoitaneet hänen asioitaan.

5.4 Nuoren koulunkäynti perheen tai perheenjäsenen muutettua Suomeen

Koronapandemiasta johtuen nuorten arki ei ollut tavanomaista myöskään koulunkäynnin osalta. Oppitunnit tapahtuvat etäyhteyksin, jota nuoret kuvailivat turhauttavaksi ja vaikeaksi.

Toinen nuorista kuvaili perheensä asioiden hoitamisen vaikuttaneen koulunkäyntiin, kun perhe oli muuttanut omilleen perheryhmäkodista. Nuori koki vastuukseen hoitaa perheensä asioita, koska heillä ei ollut riittävää kielitaitoa:

Joo siis alussa, kun mun perhe muutti tänne ja kun olin asioimassa, mun opettaja huomasi, että mulla on nyt vähän kiireempi kuin ennen. Esimerkiksi mä tulín pois keskeltä koulu päivä hoitamaan perheen

asia, ainakin kerran viikossa. Selvitettiin yhdessä. No sitten, mulla oli lähiopetus, mulle lähetettiin tehtäviä sähköpostilla, että tee kotona.

Nuori kuvailee opettajan suhtautuneen elämäntilanteeseen ymmärtävästi ja toimineen joustavasti antaen mahdollisuutta hoitaa koulutehtävät kotona. Tämä oli vaikuttanut nuoren vapaa-ajanviettoon olennaisesti – nuori lykkäsi muita menojaan.

On vienyt mun aikaakin (perheen asioiden hoitaminen). Joskus kun ei ole kiirettä. Siis palauttaa tehtävä opettajalle, se jäi tekemättä. Niin, se jäi tekemättä ja sitten esimerkiksi mun äidillä on lääkäriaika, mä vien mun äitiä terveysasemalle, siellä menee aikaa, joku pari tuntia ainakin menee parituntia. Sitten mun pitää tehdä joku viikonloppu tai joku toinen päivä mun tehtävä, mun koulutehtävä.

Kysyttäessä koulunkäynnistä toinen nuori kuvaili, että koulunkäynnin haasteet hänellä koskivat enemmänkin aikaa ennen perheen muuttoa Suomeen ja se liittyi perheenyhdistämishakemukseen liittyvien asioiden hoitamiseen - ainakin koulutehtäviä oli jäänyt tekemättä. Tähän liittyi nuoren kokemus siitä, ettei hän saanut apua perheenyhdistämishakemukseen liittyvässä pulmassa maahanmuuttoyksikön jälkihuollon sosiaalityöntekijältä.

Ennen kun perheenjäsen saapunut tänne (Suomeen) on ollut pari kertaa, että joutunut hoitamaan hänen asioita, joissa sosiaalityöntekijä ei auttanut: sosiaalityöntekijä sanonut, että sinun perheenjäsenesi pitää hoitaa omia asioita.

Toinen nuorista kuvaili, että hänen perheenjäsenensä on haastatteluhetkellä jo muuttanut Toivolanmäen perheryhmäkotiin ja saa siellä ohjaajien apua ja tukea ympäri vuorokauden, eikä nuorella itsellään ole ollut koulunkäynnin kanssa haasteita. Perheenjäsen saa matalalla kynnyksellä apua ja tukea Toivolanmäen perheryhmäkodilta, jos perheenjäsenellä on koulunkäyntiin liittyviä haasteita.

-Miten koulunkäyntisi on nyt sujunut sen jälkeen, kun perheenjäsen muutti Suomeen? Riittääkö aikaa koulutehtäviin?
Kyllä ehdin tehdä kaikki tehtävät samana päivänä, joten ei jää viikonlopulle.

Nuori koki, että perheenjäsenen asioissa päävastuu on perheryhmäkodilla ja hän luotti siihen, että ohjaajat auttavat perheenjäsentä erilaisissa asioissa.

5.5 Nuoren kokemuksia tuesta ja palveluista

Reflektointiin on vaikuttanut olennaisesti se, kuinka kauan nuoren perheen tai perheenjäsenen Suomeen muutosta on kulunut aikaa. Koska toisen haastateltavista perheenjäsenen muutosta perheryhmäkotiin on vasta kulunut kaksi kuukautta, reflektointi on oletettavasti vaikeampaa tai erilaista, kuin mitä se olisi esimerkiksi vuoden kuluttua. Nuori, jonka perheen Suomeen muutosta onkin kulunut yli vuosi, pohtikin haastattelussa, että kun hän miettii taaksepäin, hän uskoo, ettei olisi pärjännyt, jos olisi yksin ilman Toivolanmäen ohjaajien apua joutunut vastuuseen koko perheensä asioiden hoitamisesta erityisesti alkuvaiheessa.

Ja mä voisin sanoa tässä vaiheessa että, vähän mä haaveilin, kun mä tein hakemusta, siis perheenyhdistämishakemusta aloitin, tavaltaan mä olen nyt perheen huoltaja, eli mun äiti on iäkäs nainen ja sitten mun veljet ovat pieniä ja eivät osaa suomea tarpeeksi, eli mulla on paljon vastuuta. Mut onneksi alussa oli, siis me saimme apua (perheryhmäkodista). Se auttoi aika paljon.

Mä mietin nyt eli, joku 7 kuukautta on mennyt, kun me muutettiin (perheryhmäkodista), mä mietin nyt eli jos mä olisin yksin siellä alussa, kun mun perhe muutti suomeen, mä en kestänyt aluksi, mä en pärjännyt. Me pärjättiin tossa (perheryhmäkodissa) kun oli paljon apua.

Lähtökohtaisesti nuoret kokivat perheryhmäkodista saamaansa tukea, ohjausta ja apua hyvin tärkeänä sekä olivat tyytyväisiä siihen. Tuki oli ollut helposti saatavilla matalalla kynnyksellä, eivätkä nuoret epäröineet hakea perheryhmäkodista apua. Tähän vaikutti se, että perheryhmäkodin ohjaajat olivat ennestään tuttuja, turvallisia aikuisia. Nuorten perheenjäsenten saama apu ja tuki perheryhmäkodissa liittyi esimerkiksi henkilötunnusten hankkimiseen, koulu- ja viranomaisyhteistyöhön ja liikkumiseen Helsingin alueella. Nuorten mukaan heidän perheenjäsentensä asuminen perheryhmäkodissa edisti heidän suomen kielen oppimistaan. Nuoret kertoivat ohjaajien opettaneen hänen perheelleen suomen kieltä,

kertoneen Suomen kulttuurista sekä neuvoneen asumiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi perheenjäseniä opastettiin asumiseen liittyvissä asioissa.

Oli aika hyvin kun, siis tänne tuli ensin menimme siis perheen kanssa tuonne, mikä sen nimi olikaan? Väestörekisterikeskukseen ja ilmoitettiin eli kun perhe on täällä ja haettiin siis henkilötunnusta ja odotettiin pari kuukautta, että ne tuli. Ja sitten kun mun perheellä ei ollut henkilötunnusta eikä ollut pankkikorttia, mun perhe ei voinut mennä Te-toimistoon tai kouluun. Vähän kesti. Toivolanmäessä, (perheryhmäkodissa) vähän ohjaajat, siis opetti mun perhettä suomen kulttuurista, joku pari tuntia päivässä joka päivä. Suomen kieltä, ainakin sanoja. Ja sitten vähän kerrottiin tosta suomen ruoastakin. Ja miten suomessa asutaan, miten vietetään arkea.

-Tuleeko jotain muuta mieleen, missä perheryhmäkodin ohjaaja auttoi sinua tai sinun perhettäsi silloin?

Melkein kaikissa asioissa, koulussa. Esimerkiksi kun väestörekisteri tai virasto myönsi meille henkilötunnukset, ja sitten varattiin aika pankkiin ja me menimme Toivolanmäestä ohjaajan kanssa. Melkein kaikissa asioissa nää ohjaajat auttoivat meitä.

Nuori luottaa perheryhmäkodin työntekijöihin ja kokee, että perheenjäsen asuminen siellä tuo hänelle paljon hyötyä.

-Mitä mieltä olet tästä, että sinun veljesi asuu perheryhmäkodissa? Olisitko sinä toivonut, että hän asuisi sinun kanssa?

Ohjaaja sanonut, että se on hyvä paikka, parempi paikka ja myös sosiaalityöntekijä on sama mieltä, että perheryhmäkoti on parempi paikka. Myös itse olen sama mieltä, että on parempi paikka, koska siellä oppi paremmin suomen kieltä ja sit jos tulee jotain ongelmia koulunkäyntiin, siellä saa siihen paremmin tukea.

Nuoret kertoivat Toivolanmäen perheryhmäkodin ohjaajien opastaneen heidän perheenjäseniään liikkumisessa Helsingissä - ohjaajat saattoivat lähteä saattamaan esimerkiksi suomen kielen kurssille. Mukaan saattoi lähteä myös perheenkokoaja itse aina silloin, kun nuorella oli aikaa. Nuori kertoi äitinsä kielitaidottomuuden sekä luku- ja kirjoitustaidottomuuden hankaloittaneen liikkumista julkisilla kulkuvälineillä Helsingissä. Nuori toi tässä kohtaa esille, että hänen nuorempi sisarus, joka osaa myös englantia, osaa liikkua itsenäisesti.

Mun toinen sisarus, hän osaa vähän englantia. Liikkuminen, on hänelle helppoa. Kolmas sisarus, sekin on nuori vielä niin, sekin on opinut liikkuminen Helsingissä. Vaikea on äidillä. Kun tänä vuonna kaks kurssia (koulu) vaihtui. Ensimmäinen oli Toivolasta paikkaan x, siellä alussa ohjaajat ja minä tai mun sisarukset meni mun äidin kanssa, siis bussilla ja näytti että miten päästään. Ja sitten kerran, kun mun äiti oli yksin, hän eksyi. Vähän oli hankala, sitten selvitettiin, että menee tästä bussilla. Vähän oli vaikea tilanne niin kuin, mun äiti

ei osaa omalla kielelläkään kirjoittaa tai lukea. Vähän on hankala. Mutta nyt on, vähän on oppinut ja on saanut kurssilta kavereita.

Myös toinen haastateltava koki, että hänen perheenjäsenensä sai perheryhmäkodin ohjaajilta apua liikkumiseen ja toi sen esille seuraavasti:

Perheryhmäkodin ohjaajat ovat auttaneet ja näyttäneet, miten liikkua bussilla.

Nuoret kertoivat ottaneensa yhteyttä Toivolanmäen perheryhmäkodin ohjaajaan myös jo itsenäistyttyään, mikäli olivat tarvinneet kiireisesti apua johonkin pulmaan. Tämä saattoi olla esimerkiksi sähköposti, jossa nuorelta pyydettiin liitteitä määräaikaan menneissä, mutta nuori ei ymmärtänyt sähköpostin sisältöä. Nuoret kertoivat ottaneensa yhteyttä ensin perheryhmäkodin ohjaajaan, koska tiesivät ohjaajien olevan tavoitettavissa ympäri vuorokauden ja että apua voisi saada nopeasti, kun taas jälkihuollon tapaamiselle saattoi tarvita ajanvarauksen, joka saattoi mennä jopa viikon päähän. Osassa tilanteista perheryhmäkodin ohjaajat ohjasivat nuoren jälkihuollon sosiaaliohjaajalle, ja tämä riippui nuoren pulman luonteesta. Seuraavaksi käsittelemmekin nuorten kokemuksia Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön jälkihuollosta.

Nuorilla on jälkihuollon asiakkuus ja sen palvelut ovat oleellisia heille. Haastateltavilla nuorilla on ollut erilaisia kokemuksia ja mielipideitä jälkihuollon palveluista. Toisella haastateltavista on positiivinen kokemus jälkihuollon palveluista ja kommunikaatiosta sen työntekijöiden kanssa.

Mulla oli oma koti siellä ____, mä halusin irtisanoa sitten jälkihuollon tää ohjaaja auttoi mua siinäkin. Ja vähän vakuutusasioissa ja kun allekirjoitettiin vuokrasopimusta. Välillä soitetaan ja välillä kysytään (apua) joskus nää soittivat mulle että mitä sulle kuuluu, siis jälkihuollosta.

Jälkihuollossa on hyvä tapa tai hyvä sääntö. Kun mä muutin Toivolaan omaan kotiin, silloin pari päivän päästä, ____ tuli joku ilta mulle, mun kotiin, että missä mä asun, ja sitten hän näytti mun kellaria, pesutupaa. Ja kirsi näytti, että miten varataan aika, miten pestään, siis minkälaisia vaatteita tää pestä. Ja näytti vähän sääntöjä, siis pesutupa sääntöjä.

Nuori on kokenut saavansa apua jälkihuollosta nopeasti ja tehokkaasti.

-Tuliko sellaista tilannetta eteen, että sinulla oli kiireinen asia ja saitko siihen apua nopeasti?

Kerran tuli kun, mulle myönsi, tai tuli asunto. Sähköpostilla ja sitten. Mä en ymmärtänyt ihan kaikki mitä se tarkoitti se sähköposti. Mä otin yhteyttä (perheryhmäkotiin), ja sitten ne sanoivat että, emme tie tätä asia, ja sitten seuraava päivä mä otin jälkihuoltoon yhteyttä. Mä sain täältä sitten. Sait siis aikaa ja apua. Kyllä sain.

Mutta näissä asioissa mä sain aika paljon apua jälkihuollosta, aika hyvinkin.

Haastattelun aikana toinen nuori monta kertaa tuonut esille jälkihuollon palveluita ja omaa mielipidettä, miten niitä järjestetään. Haastattelun aikana hän korostanut, että olisi ollut toivonut enemmän tukea ja apua jälkihuollon työntekijöiltä.

Ennen kun sisarus saapunut tänne on ollut pari kertaa, että joutunut hoitamaan hänen asioita, joissa sosiaalityöntekijä ei auttanut: sosiaalityöntekijä sanonut, että sinun sisaruksesi pitää hoitaa omia asioita.

Olen kysynyt sosiaalityöntekijältä yhtä asiaa, että hän soittaisi Suomen suurlähetystöön. Sosiaalityöntekijä oli sanonut, että puhelimessa hän ei voi, vasta 10 päivää päästä hän oli varannut tapaamisajan minulle. Minä jouduin laittamaan itse sähköpostin (suurlähetystöön) ja olen saanut vastauksen 3 päivän sisällä. Minä unohdin toimittaa Kelalle yhden sähkölaskun, sen takia, kun minulla oli niin paljon erilaisia asioita. Sen takia olin saanut jonkun muistutusmaksun: alkuperäinen summa oli 80, sitten tuli, että se on 100 euroa.

Nuori tuonut esille perheryhmäkodin lisäksi Maahanmuuttoyksikön työntekijöitä ja tukiperhe, joista hän on saanut tukea ja apua.

-Miltä muulta taholta sait apua näiden mainitsemiesi tahojen lisäksi? Mun perheellä on sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja Kalasatamassa. Eli mulla on itse täällä jälkihuolto Toivolassa, mun perheellä on Kalastamassa. Sieltäkin saadaan jatkuvasti apua.

Mulla on tukiperhe niin, viime vuonna oli muistaakseni marraskuussa, käytiin vähän tutustumassa Helsinkiä. Rautatientorilta aloitettiin, päätyttiin (paikkaan x). Vähän näytti mun isä, tai tavallaan suomalaisen isä. Siis tukiperhe näytti ja kertoi historiasta Helsingissä ja suomen kulttuurista. Mulle ja mun perheelle.

Toisen haastateltavan mukaan hän saanut tosi paljon apua luokkakaverilta, joka kokenut samanlaista tilannetta: luokkakaverin veli on myös hakenut perheenyhdistämistä Suomeen. Kysyttäessä, onko ollut muita tahoja, nuori vastannut, ettei ollut.

5.6 Nuorten kehittämisehdotukset palveluista

Nuoret toivat esiin perheenyhdistämisen prosessin olleen hankala, epäselvä ja stressaava. Nuoret kokivat, etteivät saaneet riittävää apua perheenyhdistämishakemukseen liittyen. Nuoret eivät kumpikaan maininneet saaneensa apua edustajiltaan perheenyhdistämishakemukseen liittyen. Toinen haastateltavista koki, ettei saanut maahanmuuttoyksikön jälkihuollon sosiaalityöntekijältä apua perheenyhdistämishakemukseen liittyen. Kyseisessä tilanteessa nuori kuvaili kääntyneensä luokkalaisensa puoleen, jolla oli vastaavanlainen tilanne perheenyhdistämishakemuksen kanssa ja jolta koki saaneensa apua pulmaansa.

Minä kysynyt tosi paljon neuvoa minun luokkalaiselta, jolla ollut samanlainen tilanne: hän oli saanut veljensä Suomeen. Se neuvonut tosi paljon, miten pitäisi tehdä hakemuksen. Jos luokkalainen ei olisi neuvonut minua, minä en olisi saanut sisarukseni Suomeen.

Toinen haastateltavista taas kuvaili perheenyhdistämisen prosessin sekavuudesta ajatuksiaan seuraavasti:

On hyvä jos olisi joku lakimies tai neuvo, että miten tää, eli miten. Voisiko siis hakea perhettä tänne, siis näissä asioissa. Se on aika hyvä. Olin aika pihalla siinä.

Mä sain vähän apua tosta, pakolaisavustakin. Pari kertaa olen ollut yhteydessä.

-Mitkä asiat sinua mietitytti perheenyhdistämiseen liittyen?

Eli montako prosenttia tää perheenyhdistämisen prosessi onnistuu. Mä tiedän, että jokaisella on ihan eri tilanne niin mutta, tavallaan eli onnistuiko 50 prosenttia 30 prosenttia? Siis mulla itse oli vähän epäselvä, että tarvitseeko migri multa tulot. Se oli ihan, epäselvä juttu.

-Yrititkö kysyä apua Migriltä?

Siis mä oon käynyt siellä pari kertaa. Siis palvelupisteellä. Sain jonkin verran, muttei ihan, ne työntekijät eivät sanoneet mulle ihan suoraan että, miten tää menee. Oli vähän epäselvä juttu.

Nuoret kokivat siis tarvitsevänsä enemmän tietoa ja ohjausta perheenyhdistämishakemukseen ja –prosessiin liittyen. Toinen nuorista kertoi toivovansa perheryhmäkodissa olevan työntekijä, joka neuvoisi ja osaisi tulkita tärkeitä maahanmuuttoviraston päätöksiä tai perheenyhdistämishakemukseen pyydettyjä liitteitä. Tärkeä kysymys, jota emme muistaneet nuorilta kysyä, olisi ollut nuorten kokemukset edustajan roolista perheenyhdistämisprosessissa. Edustajat eivät tulleet esille nuorten puheissa perheenyhdistämishakemukseen liittyen, mikä voi osoittaa, etteivät nuoret kokeneet saaneensa edustajiltaan ainakaan merkittävää apua tai ohjausta.

Kysyttäessä kotoutumista edistävistä palveluista nuoret kertoivat niiden järjestämisen olevan tärkeää perheen kotoutumisen kannalta. Toinen nuorista toi asian esille seuraavasti:

Hänelle tarvitaan, miksei. Uus yhteiskunta on vähän, erilainen kun missä asuttiin joku 50 vuotta. Olisi hyvä joku kotoutumis omalla kielellä.

Nuori kuvaili tässä kohtaa, että uuteen yhteiskuntaan kotoutumista edistäisi palvelut ja että palveluita olisi myös eri kielillä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Joulukuussa 2020 toteutetuista haastatteluista saatujen tulosten mukaan nuorten arki muuttui hyvin laajasti perheen tai perheenjäsenten muutettua Suomeen. Siihen vaikutti myös vahvasti koronapandemia, joka sulki myös Suomessa monia palveluita rajoittaen monien tapahtumien ja tapaamisten järjestämisen. Nuoret kuvailivat viettävänsä perheensä tai perheenjäsenensä kanssa aikaa kotona tai kävelylenkillä.

Haastattelukysymyksiimme saimme nuorilta erilaisia vastauksia ja nuorten kokemukset vaihtelivat, mutta yhtenäistä niille oli, että Toivolanmäen perheryhmäkodin ohjaajilta saamaansa ohjausta ja tukea nuoret kokivat tärkeäksi. Nuorten kokemukset olivat erilaiset jälkihuollon suhteen. Tulkitsimme kuitenkin, että nuoren mainitsemaan tapaukseen saattoi liittyä väärinymmärrystä. Lisäksi on hyvä tarkentaa, että kokemuksessaan nuori puhui sosiaalityöntekijästä, ei siis sosiaaliohjaajasta.

Teorialuvussa olemme viitanneet Soccan hankeraporttiin, jossa on tutkittu perheiden kokemuksia perheenyhdistämisestä. Raportissa todettiin, että perheenyhdistämisen alkuvaihe koettiin haastateltujen kesken pääosin raskaaksi, ja siihen vaikutti olennaisesti perheenkokoajan uusien perheenjäsenten määrä. Osa haastateltavista oli painottanut, että näytettäviä paikkoja ja hoidettavia asioita oli ehdottomasti liikaa eikä perheenkokoajalla välttämättä ollut oikeaa tietoa asioista. Samalla sekä perheenkokoajat että perheenjäsenet kokivat lähiympäristöön tutustumisen heti alussa todella tärkeänä. (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 13.)

Toteuttamissamme haastatteluissa on tullut esille samanlaisia seikkoja. Nuorten perheenjäsenten määrässä oli suuri ero, ja perheenjäsenten määrä oli vaikuttanut nuoren kokemuksiin. Yhteenvetona tulkitsimme, että nuoret kokivat tärkeänä Toivolanmäen perheryhmäkodin ohjaajilta saamaansa apua ja tukea alkuvaiheessa, kun perhe tai perheenjäsen oli muuttanut Suomeen. Toinen nuorista jopa

pohti, ettei olisi pärjännyt ilman perheryhmäkodin ohjaajilta saamaansa tukea alkuvaiheessa.

Soccan hankeraportissa kerrottiin myös, että usein lapset ja nuoret kotoutuvat uuteen yhteiskuntaan nopeasti esimerkiksi koulun kautta, jolloin samanaikaisesti vanhemmat voivat jäädä täysin eristyksiin yhteiskunnasta. (Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus 2011, 21.) Myös tämä tuli esille tutkimusessamme nuoren puheissa. Nuoremmat perheenjäsenet olivat oppineet suomen kieltä ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla liikkuminen sujui heiltä, kun taas nuoren vanhempi ei vielä ollut oppinut näitä. Nuori kuvaili perheensä olevan talviaikaan enimmäkseen kotona. Nuoremmat perheenjäsenet osasivat siis liikkua pääkaupunkiseudulla itsenäisesti, mutta vaikeampaa oli vanhemmalla, joka ei vielä ollut oppinut liikkumaan, eikä koronarajoituksista johtuen paikkoja ollut, minne mennä. Nuoren kokemukset osoittavat, että korona on vaikuttanut osaltaan vanhemman kotoutumiseen - se on ollut hyvin hidasta.

Ammattilaisten on tärkeää tunnistaa perheen haasteet ja ohjata nuorten vanhempia kotoutumista edistäviin palveluihin. Palveluiden saatavuus ja monipuolisuus on myös tärkeää, sillä kaikki tukimuodot tai palvelut eivät välttämättä sovi kaikille perheille. Palveluiden saatavuus saattaa vaihdella paikkakunnittain, joka voi näkyä perheiden kotoutumisessa.

FinMonik tutkimukset osoittaa, että nopea työllistyminen auttaa maahanmuuttajia kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Se myös lisätä kuulumisen kokemusta, yhteiskunnallista ja sosiaalista aktiivisuutta, joilla on merkittävä vaikutus yksilön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Tutkimuksen mukaan työllistämisen isoin este on suomen tai ruotsin kielen taidon puute. (Kuusio ym. 2020, 41–61, 65–81). Meidän toteutettujen haastattelujen perusteella voimme osoittaa, että vanhempien kotoutuminen etenee hitaammin kuin nuorten ja nuoret joutuvat hoitamaan vanhempien asioita ja toimimaan tulkkina omalla vapaalla ajalla. Vanhemmat ovat myös vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta, joka vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin.

Toinen Soccan hankeraportin tärkeä tieto oli, että perheenjäsenten roolit perheessä saattoivat pitkän eron jälkeen muuttua ja alaikäisen perheenkokoajan rooli voi muuttua perheessä liian vastuulliseksi. Lehtonen ja Niinimäki ovat tuoneet esille, että jo täysi-ikäistyneestä yksintulleesta nuoresta saattaa tulla alaikäisten sisarustensa huoltaja, mikäli perheen yhdistyessä mukana ei saavu vanhempaa tai muuta huoltajaa. (Lehtonen & Niinimäki 2015, 23.) Meistä oli huolestuttavaa, että haastattelemamme nuori kertoi kokevansa, että olisi perheensä huoltaja, vaikka mukana oli tullut vanhempi. Nuoren puheista ymmärsimme tämän liittyvän hänen vanhemman luku- ja kirjoitustaidottomuuteen sekä uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen haasteisiin. Tämä on ammattilaisille erittäin tärkeä tieto, ja palveluissa sekä sosiaaliohjauksessa ammattilaisten tulisi ottaa huomioon, että nuori voi kokea kantavansa vastuuta. Tämä taas voi tutkimustulostemme mukaan vaikuttaa esimerkiksi nuoren koulunkäyntiin. Tämä on tärkeää ottaa huomioon myös kehittäessä palveluita.

Tutkimuksessa Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana saatiin tietoa siitä, että tyypillisimmillään alaikäisten turvapaikanhakijoiden yksinäisyys liittyy perheen poissaoloon. Uusi ja vieras kulttuuri myös lisää yksinäisyyttä. Tutkimuksessa on osoitettu, että perhe on edelleen koko ajan monien alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielessä. (Kauko 2015, 39.) Maahanmuuttoviraston nettisivuilta löytyvä käsittelyaikojen laskuri arvioi, että perhesiteen perusteella haettu oleskelulupa vie pisimmillään vuoden, kun siihen lasketaan perheenjäsenen tunnistautuminen ulkomaan Suomen edustustossa (Maahanmuuttovirasto. Luvat ja kansalaisuus. Käsittelyajat). Toteuttamassamme haastattelussa nuori toi esille yksinäisyyden ja uneensa vaikuttaneen stressin tunnettaan, jota oli tuntenut odottaessaan perheenyhdistämispäätöstä. Viittaamamme tutkimuksen lisäksi myös muut lukuisat, sekä Suomalaiset että kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet perheestä erossa olon aiheuttavan muun muassa yksinäisyyttä ja stressiä lapsille tai nuorille.

Perheenyhdistämisprosessi oli nuorten kokemusten mukaan hankala ja epäselvä, ja he kertoivat, että olisivat kaivanneet siihen enemmän tukea. Haastatte-

lumme perusteella tällä on selkeästi yhteys nuorten hyvinvointiin, joten ammattilaisten tulisi kehittää työkaluja, joilla perheenyhdistämistä voitaisiin selkiyttää ja tukea nuoria perheenyhdistämistä.

PALOMA-hanke, eli pakolaisten mielenterveystoimien valtakunnallisen kehittämishankkeen käsikirjassa kaksi sataa pakolais- ja mielenterveystyön ammattilaista sekä kohderyhmään kuuluvaa henkilöä ovat ottaneet kantaa maahanmuuttajien ja pakolaisten palveluiden ongelmakohtiin ja kehittämistarpeisiin. (PALOMA 2018, 12–13.) Siinä esimerkiksi suositellaan, että päättäjät pyrkisivät helpottamaan kriteerejä, jotka tällä hetkellä vaikeuttavat perheenyhdistämistä. (PALOMA 2018, 153.)

Tutkimuksessa Primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa oli todettu, että perheestä erossaololla on yhteys maahanmuuttajien hyvinvointiin ja kotoutumiseen. Tutkimuksessa oli myös mainittu, että pohjoismaiset tutkimustulokset ovat osoittaneet, että keskeinen uuteen maahan kotoutumista edistävä tekijä on perhesuhteet. (Rask ym. 2016, 284.) Toteuttamassamme haastattelussa nuori on tuonut esille, että ennen kun hänen perheenjäsenensä tullut Suomeen, hän oli koko ajan huolissaan hänestä ja miettimässä, miten hän voisi päästä Suomeen. Nuori on korostanut, että perheenyhdistämistä aikana hänellä oli paljon hoidettavia asioita, joten hän ei ehtinyt tehdä koulutehtäviä ja muita arkeen liittyviä tehtäviä. Nuoren mukaan perheenjäsenen jo asuvan Suomessa hän ehtii tehdä kaikki koulutehtävät ja hänellä on myös aikaa harrastuksiin. Hän on myös korostanut, että hän on helpottunut, kun hän saanut perheenjäsenen Suomeen. Sen perusteella voimme todeta, että erossaolo ja itse perheenyhdistämistä prosessi on haastava ja stressaava nuorille. Se vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ja keskittymiskykyyn, joilla on yhteys nuorten kotoutumiseen.

Nuoret kokivat yhteisen ajan ja tekemisen tärkeäksi perheenjäsentensä kanssa ja toinen nuorista kuvaili perheenyhdistämistä odotusvaiheessa olleen uniohjelman hävinneen, kun perheen Suomeen muutosta oli kulunut jo jonkin aikaa. Aiemman tutkimustiedon mukaan tällä saattoi olla yhteys perheen Suomeen

muuttoon ja arjen tasaantumiseen, jolloin nuorella ei ollut stressiä ja huolta perheenjäsenistä.

Haastatteluista saatujen tulosten mukaan nuoret kokivat tärkeäksi perheryhmäkodin ohjauksen ja tuen lisäksi tulkin käytön mahdollisuutta perheenjäsentensä tapaamisiin, sillä nuorten kokemuksen mukaan tulkkia ei esimerkiksi lääkärin tapaamisilla välttämättä ollut. Tästä johtuen nuori saattoi jättää koulutehtäviään tekemättä tai lykkää niitä osallistuakseen perheenjäsenelleen tärkeälle tapaamiselle. Lisäksi esille nousivat myös Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön sosiaalityö, jälkihuolto ja kummiperhe. Jälkihuollosta nuorten kokemukset vaihtelivat, mutta lähtökohtaisesti nuoret kokivat saaneensa tukea jälkihuollosta. Kummiperhe oli toisen nuoren mukaan edistänyt tämän perheen kotoutumista esimerkiksi esittelemällä paikkoja Helsingissä ja kertomalla Suomen historiasta sekä kulttuurista.

Tutkimustulostemme mukaan nuoret kokivat myös säännöllisen urheilun tai liikumisen tärkeänä. PALOMA-käsikirjassa kehoitetaan pakolaistaustaisten lasten ja nuorten liikuntamahdollisuuksien tukemista, sillä liikuntaa nähdään heille tehokkaana kotoutumisen keinona sekä luontevana välineenä mielekkäiden sosiaalisten verkostojen muodostamiseen. Liikunnassa ei tarvita kieltä, joten esimerkiksi koulussa sillä olisi hyvä aloittaa integraatio. (PALOMA 2018, 226.)

Toinen nuorista kertoi äidin viettävän aikaa hyvin paljon kotona. Tähän vaikutti tietenkin korona, mutta jatkoa ajatellen liikuntamahdollisuus olisi tärkeää myös äidille. Monessa Euroopan maassa, jossa on panostettu pakolaisnaisten liikuntaan, on raportoitu erittäin hyviä tuloksia. PALOMA käsikirjassa kerrotaan, että pakolaisnaisten liikunnan harrastamiselle voi olla monenlaisia esteitä, joista yksi esimerkki on tehtävät perheen hoidossa. Naisille tarkoitettujen liikuntavuorojen saatavuus voi myös olla heikko. (PALOMA 2018, 226.) Tähän kuntien olisi tärkeää panostaa ottaen mallia muista Euroopan maista.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessamme haastattelujen toteuttamiseen valmistauduimme perehtymällä etukäteen tutkittavaan yhteisöön ja kulttuuriin TENK:in eettisen ennakoarvioinnin yleisten periaatteiden ohjeistuksen mukaisesti. Noudatimme tutkimusteellisen neuvottelulautakunnan päivitettyjen ohjeistusten lisäksi Helsingin kaupungin eettisiä periaatteita. Käytimme siis nuorten edun mukaisesti heidän toivetaan huomioiden asiointitulkkia. Valitessamme tulkkiä kiinnitimme erityistä huomiota luotettavuuteen. Käyttämämme tulkki oli luotettava ammattilainen, joka sitoutuu TENK:in eettisiin ohjeistuksiin ja salassapitovelvollisuuksiin samoin tavoin kuin tutkijat.

TENK:in päivitetyn ohjeistuksen (2019) mukaan aina kun tutkija toteuttaa ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta Suomessa, tulee hänen noudattaa ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita. Tutkijan täytyy kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä pitää huolen, ettei tutkimuksesta aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja avaamiseen tulee käyttää luotettavia ja tietoturvallisia palveluja tutkimuksen alusta loppuun saakka. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2019, 6–13.)

Tutkimukseen osallistuneiden ja julkaisussa mainittujen henkilöiden yksityisyyttä suojellaan. Suostumus tutkimukseen osallistumiseen tietoon perustuvana on ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen tärkeä eettinen periaate. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2019, 12.) Äänittämiseen käytimme nauhuria, joka myös säilytettiin lukollisessa kaapissa tietoturvallisesti ilman tunnistetietoja.

Tutkimuksessa mainittujen muiden tutkijoiden julkaisuihin tulee viitata asianmukaisella tavalla ja kunnioittavasti niin, että ne saavat saavutuksiinsa niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan. Tutkimuksen suorittamisen

kannalta tärkeät seikat ilmoitetaan kaikille tutkimukseen osallistuville. (Tutkimus-tieteellinen neuvottelukunta. Tiedevilppi. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK))

Aineiston analyysissä otimme huomioon, että haastattelemamme ryhmä on erityisen haavoittuvassa asemassa. Lisäksi koska kyseinen ryhmä on Helsingissä hyvin pieni, meidän täytyi olla huolellisia, ettei haastateltavia voisi tunnistaa.

7.2 Ammatillinen kasvu

Pohdimme koko opinnäytetyön prosessin ajan sen eettisyyttä sekä luotettavuutta ja ammatillista kasvuamme osana opinnäytetyötä. Opinnäytetyö on antanut meille mahdollisuuden reflektoida omaa ammatillista kehittymistä ja näin kehittyä myös tutkijana. Tutkimuksen toteuttaminen on antanut meille lisää tietoa perheenyhdistämiseen ja kotoutumiseen liittyvistä ilmiöistä. Aineiston analyysi on antanut selkeämmän kuvan maahanmuuttajien palvelutarpeista ja niiden järjestämisestä. Niistä tiedoista molemmat voimme hyödyntää kertynyttä osaamis-tamme sosiaalialan työssä. Opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt työelämässä ryhmätyön tarvittavia taitoja. Opinnäytetyö on myös antanut meille mahdollisuuden selvittää tärkeää tutkimusaihetta ja sen taustalla on ollut molempien opiskelijoiden aito kiinnostus aiheeseen.

Opinnäytetyön prosessi on toisaalta ollut kokonaisuudessaan hyvin haastavaa. Olimme laajasti kiinnostuneet aiheestamme ja opinnäytetyön aiheen rajaaminen olikin tärkeää. Myös haastatteluiden toteuttaminen on ollut hyvin haastavaa ja siihen on liittynyt asioita, joihin opiskelijana emme ole voineet vaikuttaa. Esimerkiksi maailman korona pandemiatilanne on vaikuttanut ulkomailla olevien suurlähetystöjen toimintaan ja näin vaikeuttanut perheenyhdistämisprosesseja. Tämän takia toteutuneita perheenyhdistämisistä ja Toivolanmäen perheryhmäkotiin muuttaneita perheitä on luonnollisesti ollut odotettua vähemmän, joka on taas vaikeuttanut vapaaehtoisten haastateltavien saatavuutta. Toisena tutkimuksemme toteuttamisen haasteena on ollut tulkin käyttö - koska haastateltaviemme äidinkieli ei ollut suomi, ja kielitaito heillä vaihteli, meidän oli varauduttava tilaamaan tulkia.

Kaikista haasteista huolimatta olemme kuitenkin tehneet parhaamme ja olemme tyytyväisiä lopputulokseen. Kaikista näistä haasteista suoriutuminen on myös vaatinut kekseliäisyyttä, jämäkkyyttä, pitkäjänteisyyttä ja hiukan myös onnea. Pohdimme, että olisimme tietysti toivoneet useampia haastatteluja monipuolisemman lopputuloksen saamiseksi, mutta koemme, että toteuttamistamme haastatteluista saimmekin hyvin tärkeää tietoa, sillä nuoret osasivat kertoa hyvin ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Opiskelijoina vahvuuksinamme opinnäytetyössä oli molempien monikulttuurisuusosaaminen sekä työkokemus maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävästä työstä. Noin kuukauden mittaisen harjoittelun suorittaminen Toivolanmäen perheryhmäkodissa antoi meille mahdollisuuden tutustua kehittämissankkeen työn sisältöön ja tavoitteisiin, toteutusympäristöön sekä työntekijöihin. Tämä kokemus auttoi meitä täsmentämään opinnäytetyömme tarkoitusta, tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä.

7.3 Jatkotutkimusaiheet ja kehittämisehdotukset

Yksin ilman huoltajaa tulleet lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa. Yksintulleiden palveluja kehitetään jatkuvasti, mutta kehitettävää on mielestämme vielä paljon. Uskomme ja toivomme opinnäytetyömme tutkimuksen tulosten antavan suuntaa ja käsitystä alan ammattilaisille näiden palveluiden kehittämiseen. Haastatteluidemme perusteella jälkihuollon tuen ohella perheryhmäkodin ohjaus koettiin tärkeänä. Mielestämme olisi syytä pohtia, voitaisiinko tätä tukea vakiinnuttaa tai jatkaa, sillä tämä tuki on ollut ainoastaan kehittämiskokeilu. Toivomme, että tutkimustuloksiamme hyödynnettäisiin Helsingin kaupungin maahanmuuttoyksikön sekä perheryhmäkodin palveluita kehitettäessä.

Aiheesta tarvitaan selkeästi lisää tietoa ja haastatteluista saatu tieto olisi suureksi hyödyksi perheryhmäkodin ja maahanmuuttoyksikön henkilöstölle sekä kehittämissankkeelle sen tavoitteiden, menetelmien ja sisällön kehittämiseksi. Kehitet-

tävää on ainakin perheenyhdistämisprosessiin liittyvien kysymysten ja viranomaisyhteistyön opastamisessa – nuoren perheenyhdistämiseen liittyvät oikeudet ja prosessi tulisi selkiyttää nuorille.

Luotettavin ja paras lopputulos saadaan, kun aihetta tutkitaan mahdollisimman laajasti: perheenkokoajanuoren perheenjäsenten, kuten esimerkiksi vanhempien kokemana sekä maahanmuuttoyksikön jälkihuollon ja perheryhmäkodin työntekijöiden kokemana, sillä myös heidän kokemuksensa ovat erityisen tärkeitä palveluita tai kehittämishankkeen sisältöä kehittäessä. Koska kehittämishankkeessa nuorten perheet on sijoitettu perheryhmäkotiin, mielestämme olisi hyvä tutkia myös, miten muut perheryhmäkodin nuoret kokevat sen, että perheryhmäkodissa asuu perhe, sillä perhe ja muut perheryhmäkodin nuoret kohtaavat perheryhmäkodissa. Miten he ottavat vastaan perheen ja miten he suhtautuvat?

Mainitsimme aiemmin PALOMA-käsikirjan tärkeitä suosituksia. Siinä on mielestämme otettu esille muitakin suosituksia, joita koemme tärkeiksi. Yksi suositus on se, että päättäjien olisi tärkeää varmistaa, että alueellisessa strategiatyössä on huomioitu myös kriisitilanteet sekä muut muuttuvat tilanteet, ja että niihin reagointiin olisi olemassa suunnitelma. Tämä on tärkeää, sillä turvapaikanhakijoiden määrää tulevaisuudessa on vaikeaa ennustaa. (PALOMA 2018, 50–153)

Lisäksi ammattilaisten olisi tärkeää tunnistaa ilman huoltajaa tulleiden mielenterveysongelmat ja osata ohjata tilanteen vaatiessa oikeaan paikkaan niitä, jotka tarvitsevat apua. Palvelupolkujen ja koulutuksen kehittämistä ei tule unohtaa, jotta voitaisiin edistää pakolaisten perheenyhdistämisen kautta tulevien sukulaisten kanssa toimimista. (PALOMA 2018, 360)

LÄHTEET

- Fingerroos, O., Tapaninen, A. & Tiilikainen, M. (2016). *Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi*. Tampere: Vastapaino.
- Helander, R. & Mikkonen, A. (2002). *Ikävä äitiä: Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa*. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia. Väestöliitto.
- Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystoimet. Maahanmuuttajien tuet ja palvelut. Maahanmuuttoyksikkö. Saatavilla 4.5.2020
<https://www.hel.fi/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajat/maahanmuuttoyksikko/>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kauko, O. (2015). Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. *Yhteiskuntapolitiikka* 80, 35–45. Saatavilla 28.11.2019
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126233/kauko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kinnunen, P. (14.3.2020). Turvapaikanhakijoiden vastaanotto Välimereltä vie aikaa – sisäministeriö seuraa koronan kehittymistä, lähettäjämaa vastaa hakijoiden terveydestä. *Yle uutiset*. Saatavilla 19.5.2020
<https://yle.fi/uutiset/3-11255487>
- Kinnunen, P. (16.5.2020). Ensimmäiset 25 pakolaislasta Kreikasta Suomeen kesäkuussa – Suomeen toivotaan erityisesti tyttöjä. *Yle uutiset*. Saatavilla 19.5.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-11351051>
- Kotouttaminen.fi. Työn tueksi. ELY-keskuksen tehtävät. Saatavilla 3.3.2020.
<https://kotouttaminen.fi/ely-keskuksen-tehtavat>
- Kotouttaminen. Työn tueksi. Kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Saatavilla 4.6.2020
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>
- Kotoutuminen. Työn tueksi. Maahanmuuttajien palvelut lyhyesti. Saatavilla 10.1.2021 <https://kotouttaminen.fi/maahanmuuttajien-palvelut-lyhyesti>

- Kotoutuminen. Työn tueksi. Lainsäädäntö. Saatavilla 4.6.2020 <https://kotouttaminen.fi/lainsaadanto>
- Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L., Lilja, E. (2020). Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018-2019. THL raportti. Saatavilla 13.1.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139210/URN_ISBN_978-952-343-034-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- L 493/1999. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Saatavilla 1.6.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- L 301/2004. Ulkomaalaislaki. Saatavilla 12.1.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040301>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. Saatavilla 26.2.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lastensuojelu>
- L 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. Saatavilla 26.2.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>.
- Laitinen, K. (2011). Mitä turvapaikkamenettelyn jälkeen? EHJÄ ry:n tuki nuorille. Teoksessa S. Alanko, I. Marttinen & H. Mustonen (toim.) *Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa* (s. 120–127). Yksintulleet-projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry. Saatavilla 4.5.2020 https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/lapsen_etu_ensin_web.pdf/1ad33dc2-bbe9-4002-a398-18dad2f5859c/lapsen_etu_ensin_web.pdf
- Lehtonen, A. & Niinimäki, T. (2015). Perheenyhdistämisen hyvät käytännöt. EHJÄ ry. Saatavilla 11.1.2021 https://static1.squarespace.com/static/588b45a9be659431218f8388/t/592ef31f37c5811d2cbdad3f/1496249227777/opy_opas.pdf
- Liebkind, K. (2000). Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lyytinen, E., Ahonen, T. & Kallakorpi, S. (2019). *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Lähteenmäki, M. (2013). *Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos.

Maahanmuuttovirasto. Ajankohtaista. Maahanmuuttovirasto valmistautuu Välimeren alueelta siirrettävien alaikäisten vastaanottoon - vastaanotto-
paikkoja lisätään 27.4.2020. Saatavilla 4.5.2020 https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuttovirasto-valmistautuu-valimeren-alueelta-siirrettavien-alaikaisten-vastaanottoon-vastaanotto-paikkoja-lisataan

Maahanmuuttovirasto. Ajankohtaista. Migri vastaa: Voiko yksin tullut alaikäinen turvapaikanhakija jäädä maahan täysi-ikäisenä? 29.3.2019 Saatavilla https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/migri-vastaa-voiko-yksin-tullut-alaikainen-turvapaikanhakija-jaada-maahan-taysi-ikaisena-

Maahanmuuttovirasto. Luvat ja kansalaisuus. Käsittelyajat. Saatavilla 11.1.2021 <https://migri.fi/kasittelyajat>

Maahanmuuttovirasto. Luvat ja kansalaisuus. Toimeentuloedellytykset. Saatavilla 19.5.2020 <https://migri.fi/toimeentulo>

Maahanmuuttovirasto. Oleskelulupa. Perheenjäsenen luokse Suomeen. Saatavilla 1.9.2020 <https://migri.fi/perheenjasenen-luokse-suomeen>

Maahanmuuttovirasto. Palvelut. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Saatavilla 4.5.2020 <https://migri.fi/ukk-pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat>

Maahanmuuttovirasto. Tilastot. Päätökset. Saatavilla 4.5.2020 <https://tilastot.migri.fi/#decisions>

Maahanmuuttoviraston kotisivut. Tietopankki. Vastaanottokeskukset. Saatavilla 4.5.2020 <https://migri.fi/tietopankki/vastaanottokeskukset>

Mikkonen, A. (2011). Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria? Teoksessa S. Alanko, I. Marttinen & H. Mustonen *Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa* (s. 78–94). Saatavilla 4.5.2020 https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/lapsen_etu_ensin_web.pdf/1ad33dc2-bbe9-4002-a398-18dad2f5859c/lapsen_etu_ensin_web.pdf

- Mustonen, H. & Alanko, S. (2011). Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Teoksessa S. Alanko, I. Marttinen & H. Mustonen *Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa* (s. 10–16). Saatavilla 3.3.2020 https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/lapsen_etu_ensin_web.pdf/1ad33dc2-bbe9-4002-a398-18dad2f5859c/lapsen_etu_ensin_web.pdf
- Mustonen, H., Alanko, S. & Marttinen, I. (2011). *Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa*. Saatavilla 3.3.2020 https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4201921/lapsen_etu_ensin_web.pdf/1ad33dc2-bbe9-4002-a398-18dad2f5859c/lapsen_etu_ensin_web.pdf
- Pakolaisneuvonta. Asiantuntijajärjestö. Tietoa pakolais- ja ulkomaalaisoikeudesta. Lapsi suojelua hakemassa. Saatavilla 12.1.2020 <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-pakolais-ja-ulkomaalaisoikeudesta/lapsi-suojelua-hakemassa/>
- Pakolaisneuvonta. Edustajana turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijalapsen edustajalle. (2010). Saatavilla 28.2.2020 <https://www.pakolaisneuvonta.fi/wp-content/uploads/Edustajana-turvapaikkamenettelyss%C3%A4-Opas-alaik%C3%A4isen-turvapaikanhakijan-edustajalle.pdf>
- PALOMA, Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa (2018). Saatavilla 24.1.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%cc%88SI-KIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Rask, S., Paavonen, A., Lilja, E., Koponen, P., Suvisaari, J., Halla, T., Koskinen, S., Castaneda, A. (2016). Primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* (3) 2016. Saatavilla 11.1.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130701/YP1603_Raskym.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Rousseau, C., Mekki-Berrada, A., Moreau, S. 2001. Trauma and Extended Separation from Family among Latin American and African Refugees in Montreal. Saatavilla 28.11.2019 <http://www.cms.fss.ula->

val.ca/upload/ant/fichiers/al.mekkiber-rada_2001re769%3Bfugie769%3Bs_et_de769%3Btresse_e769%3Bmotionnelle_au_canada_psychiatry.pdf

Sisäministeriö. Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka. Perheenyhdistäminen. Saatavilla 1.9.2020 <https://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka/perheenyhdistaminen>

Socca – pääkaupungin sosiaalialan osaamiskeskus (2011). "Jatkuva huoli, ikävä ja suru" – kokemuksia perheenyhdistämisestä". Raportti paikallaisen perheenyhdistämishjelman kautta tulleiden perheiden haastatteluista. Vantaan osakehanke. Saatavilla 4.5.2020 http://www.socca.fi/files/961/Perheenyhdistaminen_haastattelut.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen ja osallisuus. Saatavilla 5.4.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurien moninaisuus. Perheenyhdistäminen. Saatavilla 3.3.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/perheenyhdistaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Saatavilla 3.3.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajalasten-nuorten-ja-perheiden-terveys/yksin-tulleet-alaikaiset-turvapaikanhakijat#T%C3%A4ysi-ik%C3%A4istymisen%20j%C3%A4lkeen>

Tutkimuseettisen neuvottelukunta (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Saatavilla 5.5.2020 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Litterointi. Saatavilla 3.3.2021 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Teemoittelu. Saatavilla 3.3.2021

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta. Tiedevilppi. Hyvä tieteellinen käytäntö

(HTK). Saatavilla 5.5.2020 <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

UNHCR The UN Refugee Agency (7.2.2020). UNHCR calls for decisive action to end alarming conditions on Aegean islands. Saatavilla 5.5.2020

<https://www.unhcr.org/news/briefing/2020/2/5e3d2f3f4.html>

LIITE 1. HAASTATTELURUNKO

Teemahaastattelurunko

ARKI

1. Miten arkesi on muuttunut perheesi muutettua Suomeen? Miten olet osannut asettua uuteen elämäntilanteeseen?
2. Minkälainen perheesi arki on asuessanne Toivolanmäen perheryhmäkodissa? Tai minkälainen perheesi arki on, jos olette jo muuttaneet omaan asuntoon?
3. Onko sinulla ystäviesi tapaamiseen ja vapaa-ajan viettoon liittyen muutoksia perheesi muutettua Suomeen?
4. Millä tavoin perheenjäsenesi kielitaito-ongelmat ovat näkyneet arjesasi? Mitä haasteita siihen liittyen on tullut eteesi ja miten ne ovat vaikuttaneet sinun arkeesi?
5. Oletko vapa-ajallasi opastanut ja ohjannut perheenjäsenesi tutustumaan Helsinkiin ja Suomen kulttuuriin? Jos olet, oletko tehnyt tämän oma-aloitteisesti vai perheenjäsenesi pyynnöstä?

KOULUNKÄYNTI

1. Miten koulunkäyntisi on sujunut?
2. Oletko joutunut jättämään kotitehtäviä tai kokeita tekemättä tai oppitunteja käymättä perheesi asioiden hoitamisen takia tai onko koulunkäyntisi vaarantunut sen takia?
3. Jos on, kuinka opettajasi tai koulun henkilökunta on suhtautunut elämäntilanteeseesi?

TUKI JA PALVELUT

Miltä tahoilta nuori on saanut apua elämäntilanteeseensa ja miten nuori on kokenut perheryhmäkodin kehittämishankkeen ohjauksen ja tuen

1. Miltä tahoilta olet saanut apua perheesi asioissa?
2. Ovatko näiden tahojen työntekijät osanneet auttaa ongelmiasi kanssa?
3. Oletko saanut apua tai tukea koulujaksamiseksi? Jos olet, mistä?
4. Oletko saanut apua tai tukea asumiseen liittyvissä asioissa?
5. Onko apu ja ohjaus ollut riittävää? Jos ei, minkälaista apua olisit vielä toivonut saavasi? Miten palvelua/ tukea mielestäsi voitaisiin kehittää?
6. Ovatko perheenjäsenesi saaneet riittävästi apua ja tukea kotoutumiseen liittyvissä asioissa? Esimerkiksi Helsinkiin tutustumisessa?

LIITE 2. SUOSTUMUS HAASTATELTAVALLE

Pyydämme lupaa haastatella sinua

Opinnäytetyötämme varten olemme saaneet tutkimusluvan Helsingin kaupungilta.

Olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle tai lapselleni kielteisiä seuraamuksia. Allekirjoituksellani annan luvan haastatteluun sekä haastattelun nauhoittamiseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Yhteystiedot:

Berkan Demir, berkan.demir@student.diak.fi

Rita Augustauskaite, rita.augustauskaite@student.diak.fi